

**İLİM,
SANAT VE EDEBİYAT DERGİSİ
(İSED)**

Araştırma Makalesi: Geliş Tarihi: 15.03.2024 Kabul Tarihi: 18.15.2024 Yayın Tarihi: 31.06.2024

*Atıf: Köksal, Nurhayat (2024). Gökdelen Romanının Distopya Bağlamında İncelenmesi.
İlim, Sanat ve Edebiyat Dergisi, 4 (7), s. 40-73.*

Gökdelen Romanının Distopya Bağlamında İncelenmesi*

Nurhayat KÖKSAL*

Özet

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana daha iyi bir toplum özlemi çekmiştir. Yaşadığı toplumda kendini rahatsız eden unsurlardan kurtulmak istemiştir. Yapısı gereği insanoğlu hep daha iyiye ve daha güzele özlem duymaktadır. İdeal toplumsal hayali ise ütopyaların oluşmasını sağlamıştır. Fakat yaşanan savaşlar, doğal afetler, küresel ısınma tehdidi, azalan su kaynakları ile birlikte yaşanacak olan susuzluk tehlikesi, canlı türlerinde görülen azalma, önü alınmaz bir hızla gelişen teknoloji ütopyik kurguların yerini distopik kurgulara bırakmasına neden olmuştur. Ütopyalarda görülen aydınlık gelecek zamanla yerini karanlık ve korku dolu bir geleceğe bırakmıştır. Tahsin Yücel'in Gökdelen adlı romanı Türk edebiyatında yer alan önemli distopik kurgulardan biri olarak anılmaktadır. Romanda çoğu distopik unsur bulunmaktadır. Eserde 2073 İstanbul'u anlatılmaktadır. Tüm kurumların özelleştirildiği kurguda şehir gökdelenler ile doludur. Betonlaşma ile birlikte doğa tahrip olmuş ve insanlar için yaşanmaz bir hal almıştır. Kurguda, eşitlik, adalet, hukuk, özgürlük gibi kavramlar yer almamaktadır. Denetim mekanizması özellikle medya yoluyla halkı manipüle etmekte ve istediği kişileri hedef olarak gösterebilmektedir. Yazar, insanları bekleyen karanlık gelecek konusunda uyarmakta yaşanan doğa tahribatı ile insanoğlunun sonunun geleceğini belirtmektedir. Makalede, ütopya ve distopya kavramlarına değinilmiş, edebi bir tür olarak distopyadan bahsedilmiştir. Kuramsal bilgilerin ardından Gökdelen romanı distopya bağlamında ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu inceleme ise Kitle İletişim Araçları, Teknoloji, Kadın ve Aile Hayatı, Kontrol Mekanizmaları, Adalet ve Hukuk, Yılkı Adamları, Betonlaşma gibi alt başlıklardan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ütopya, Distopya, Tahsin Yücel, Gökdelen

Abstract

Human beings have longed for a better society since the day they existed. She wanted to get rid of the elements that disturbed her in the society she lived in. By nature, human beings always long for better and more beautiful things. The ideal social dream enabled the formation of utopias. However, wars, natural disasters, the threat of global warming, the danger of dehydration due to decreasing water resources, the decrease in living species, and the rapidly developing technology have caused utopian fictions to be replaced by dystopian fictions. The bright future

* Bu çalışma 2024 yılında kabul edilen "Ütopyalardaki Umut Teması İle Distopyalardaki Korku Temasının Mukayeseli İncelenmesi" başlıklı tezden türetilmiştir.

* Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğrencisi.

seen in utopias has gradually given way to a dark and fearful future. Tahsin Yücel's novel *Gökdelen* is known as one of the important dystopian fictions in Turkish literature. There are many dystopian elements in the novel. The work describes Istanbul in 2073. In the fiction where all institutions are privatized, the city is full of skyscrapers. With concreting, nature has been destroyed and has become uninhabitable for people. Concepts such as equality, justice, law and freedom are not included in the fiction. The control mechanism manipulates the public, especially through the media, and can target anyone it wants. The author warns people about the dark future that awaits them and states that humanity will come to an end with the destruction of nature. In the article, the concepts of utopia and dystopia were mentioned and dystopia was mentioned as a literary genre. Following the theoretical information, the novel *Gökdelen* was examined in detail in the context of dystopia. This review consists of subheadings such as Mass Media, Technology, Women and Family Life, Control Mechanisms, Justice and Law, Men of the Year, Concreteization.

Key Words: Utopia, Dystopia, Tahsin Yücel, *Gökdelen*

Giriş

1. Ütopya Kavramı

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana her zaman ideal bir toplum hayalini kurmuştur. Yaşadığı süreçteki toplumsal sorunları ve sistemi eleştiren, ideal bir toplum düzenini anlatan bu kurgulara ütopya adı verilmiştir. Ütopya türünün bilinen ilk örneği ise Platon'un (M.Ö. 427-347) Devlet adlı ütöfik kurgusudur. Ütopya türünün kavram olarak varlığını ise Thomas More (1478-1535) kazandırmıştır. More, bu kavramı ilk olarak 1516 yılında Latince olarak oluşturduğu eseri, "De optimo reipublicae statu, deque nova insula Utopia, Libellus vere aureus, necninus salutaris quam festiuus" adlı eserinde kullanmıştır.

"Eski Yunanca'dan basit bir kelime oyunu ile türetilen bu kavram, yani U-topia, aslında "yok-ülke", "düş-ülke", "hayali-ülke" anlamına gelir. Topos Yunanca da yer veya mekân demektir; "u" öntakısı ise btiştiği kelimeye olumsuzluk manası verir. Bir ad olarak Utopos'tan ülke adı üretmek için de Yunanca ve alatince'deki "ia" sonekini alması gerekiyordu ki yazar zaten öyle yapmış; "Utopos", "Utopia" olmuş. Böylece ortaya "yok-ülke", "bilinmeyen ülke", "hayali ülke" çıkmış" (Usta, 2022: 22).

Ütopya kavramı sözlükte ise, "ideal bir toplum düzeni ya da yönetim biçimi ortaya koyan tasarım; hayali bir toplumsal sistem sunan yazın türü" (Cevizci, 2013: 1576) olarak ifade edilmektedir. Birçok eleştirmen ise bu kavramı tanımlamaktan kaçınmaktadır. Nedeni ise tanımlama yoluyla kavramın sınırlarının daraltılmasıdır. Bunlardan ütopyalar üzerine önemli çalışmalara imza atan Ruth Levitas, *The Concept of Utopia*'da "tanımların çeşitli olabileceğini", ütopyayı kimi eleştirmenlerin "edebi bir kurgu ya da politik bir görüş" olarak nitelendirebileceklerini ifade eder (Levitas, 1990: 11). Yine sosyolog olan Krishan Kumar da

Ütopyacılık adlı kitabında ütopyaı “karmaşık ve çok yönlü bir konu” olarak nitelemektedir (Kumar, 2005).

Yazar ütöpic kurgularda var olan sorunları dile getirmekle kalmaz aynı zamanda bu sorunlara çözüm önerileri de sunar. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki her toplum tasarısı ütöpya olarak değeriendirilmemektedir. “Eğer ütöpya yalnızca iyi bir toplum tasarısı olsaydı bu durumda edebi kurguları, eleştirileri, fantastik edebiyatı, bilim kurguyu, politik teorileri, politik programları içerirdi” (Levitas, 1990: 11). Öncelikle ütöpic kurgularda iyi bir toplum düzeni olmalıdır. Fakat herkesin hayalinde yer alan ideal toplum tasarısı değışiklik göstermektedir. Yazılan bir kurguyu ütöpya olarak değeriendirebilmek için eserin mevcut düzende yer alan sorunları dile getirmesi, yorumlar yapması, yaptığı bu yorumlardan yola çıkarak ideal toplusal düzenin nasıl olması gerektiğini anlatması gerekmektedir.

Sadık Usta ütöpya teriminin Thomas More tarafından bulunan bir kavram olsa da ondan önce çoğu tarihçi ve dilbilimcinin bu kavramı kullandığını, çoğu metinde bu kavramın geçtiğini dile getirir. “Her ne kadar bu kavram, More tarafından türetilmiş olsa da özellikle eskiçağ tarihçileri ve dilbilimcileri, aslında bu terimin bir başka anlamda antikçağda da kullanıldığını ileri sürerler” (Usta, 2022: 22).

Mina Urgan’a göre, “Ütöpya, kilisenin tahakkümünden kurtulup akli hayatın merkezine koyan ve yaşamaktan coşkun bir haz duyan Rönesans adamının yalnız gelecekte ve öte dünyada değil şimdi ve bu dünyada mutlu olma arzusunun bir sonucudur” (Urgan 1984: 10). Bu tanımdan yola çıkarak ütöpic kurguların akli merkeze alan ideal bir toplum tasarısı olduğu söylenebilir. Thomas More da Ütöpya adlı metninin sonunda “Buna rağmen gönül rahatlığı ile itiraf etmeliyim ki, Utopia devletinde var olan birçok özelliği kendi toplumlarımızda da görebilmeyi umut etmekten çok dilerim” (More, 2009: 343) ifadesini kullanarak bu kurgunun imkânsızlığını dile getirir. Yaşanan savaşlar, doğal afetler, küresel ısınma tehdidi, azalan su kaynakları ile birlikte yaşanacak olan susuzluk tehlikesi, canlı türlerinde görülen azalma, önü alınmaz bir hızla gelişen teknoloji ütöpic kurguların yerini distöpic kurgulara bırakmasına neden olmuştur. “20. yüzyılda geleceği ele alan birçok kitap gene yazıldığı halde, bunlar yeryüzü cennetlerini değil, yeryüzü cehennemlerini anlatmaya başladılar. Karanlık bir kötümserliği yansıtan bu kitaplara artık ütöpya denilemeyeceği için, eleştirilenler bu anti-ütöpyalara yeni bir ad bulup “dystopia” dediler” (Urgan, 2016: 215).

2. Edebî Bir Tür Olarak Distöpya

Distöpya, kötü, eşitliğin ve adaletin olmadığı bir toplumu akla getirmektedir. Toplumdaki bireylerin düşüncelerini özgürce ifade edemediği, konulan kurallara boyun eğdiği bir

sistemdir. Kitle iletişim araçları ile bireyler devletin istediği şekilde yönlendirilebilmekte ve halk istenen şekilde şekillendirilebilmektedir. Olumlu ve aydınlık bir gelecek tasarısı sunan ütopyalara karşı distopyalar karanlık, boğucu, kasvetli ve gelecek sunmaktadır. Distopyalar ütopyalar gibi gelecekte yaşanan kurgulardır. Bunun nedeni ise geçmişin artık bitmiş ve değiştirilemez oluşudur. Distopya sesini yirminci yüzyılın başlarında bulmuştur. Eserlerde görülen karamsarlığın nedeni ise bu dönemde yaşananların insan üzerindeki yansımalarıdır. Bu süreçte iki büyük dünya savaşı yaşanmış, çoğu imparatorluk yerle bir olmuş, Sanayi Devriminin beraberinde getirdikleri ile sömürgecilik öne alınmaz bir hale gelmiştir. Bu süreçte kurulan fabrikalar kısa zamanda çok fazla ürün almak için çabalarken çalışanları ucuz ekmek kölesi haline getirmiştir. Uzun mesai saatleri konarak kar elde edilmeye çalışılmıştır. Emeğinin karşılığının daha ucuz olması için fabrikalarda çocuklar çalıştırılmış ve bir kesim bu bedenler üzerinden zengin olmuştur. Ütopik kurgular aydınlık bir gelecekte bahsederken distopik kurgularda gelecek karanlık, boğucu ve korku doludur. Bingöl, Eleştiri Terimleri Sözlüğü'nde kavramı şu şekilde açıklamaktadır:

“Kimi zaman karşı ütopya, anti ütopya olarak da adlandırılan distopya temelde gelecek hakkında karamsar bir tablo çizen; insanlığın sonu, robot istilası, kıyamet senaryosu, büyük felaketler, susuzluk, uzaylı istilası, cyborgların yükselişi, kanunların çöküşü gibi konuları işleyen; bir çözüm önermekten ziyade insanlığın muhtemel karşılaşacağı felaketleri gözler önüne seren kurmaca metinlerdir” (Bingöl, 2019: 223).

Distopya kelimesini daha iyi anlayabilmek için etimolojisine bakacak olursak:

“Ütopya sözcüğü (utopia) etimolojik olarak Eski Yunancaya dayanır. Sözcük olumsuzluk bildiren “ou” ve yer anlamına gelen “topos” sözcüğünün bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Utopia sözcüğünün aslı olan “outopos” literatürde “eutopos” şeklinde kullanılır. “Outopos”un önündeki “ou” ekinin Eski Yunanca da “iyi” anlamına gelen “eu” ön ekiyle de ilişkisi vardır. Sözcüğe bu açıdan bakıldığında “Outopos”un olmayan hayali yer anlamına geldiği anlaşılmaktadır” (Omay, 2009: 2).

Distopya kavramı ilk olarak John Stuart Mill tarafından mecliste yapılan bir konuşma sırasında kullanılmıştır. Parlamento'da yer alan üyelere seslenirken kullandığı ifade şu şekildedir: “Onlara ütopyacı demek fazla bir iltifat olacaktır; onlara daha çok distopyacı ya da kako-topycacı demek gerekir. Genelde ütopyacı denilen şey gerçekleşmesi için fazla iyi olan şeydir; ama onların hoşlanıp gördükleri şey gerçekleşmesi için fazla kötüdür” (Ülger, 2018: 12).

Kumar, ütopya ve distopya kavramları ile ilgili şu ifadelerde bulunmaktadır: “Anlamalarını ve önemlerini karşılıklı farklarından alan zıt kavramlardır. Ancak ilişki simetrik ya da eşit değildir.

Karşı ütopya, ütopya tarafından araştırılmıştır ve bir asalak gibi ondan beslenir. Hayatını sürdürmek için ütopyanın sürekliliğine yaslanır. Ütopya orijinal, karşı ütopya ise kopyadır. Yalnızca sanki daima siyah renktedir. Karşı ütopyanın olumsuz yanıtı verdiği olumlu içeriği sağlayan ütopyadır. Karşı-ütopya malzemesini ütopyadan alır ve onu ütopyanın olumlamasını reddeden bir tavırla yeniden kurar. Ütopyanın aynadaki görüntüsüdür ama çatlamış bir aynada görülen tahrif edilmiş bir görüntüdür bu” (Kumar, 2006: 172).

“Ütopya ve distopyalar şimdinin tarihidir” (Gordin, Tilley, Prakash, 2015: 7). Ütopya bizleri daha aydınlık ve güzel bir geleceğe taşıyıp içinde bulunduğumuz sürece bakmamızı sağlarken distopya ise boğucu, karanlık, baskı ve zorbalığın olduğu bir geleceğe götürür. Her iki olgu da insanın içinde bulunduğu süreci daha iyi analiz etmesini, hatalarını düzeltmezse onu bekleyen karanlık gelecek konusunda uyarıda bulunmaktadır. Sağlam’a göre, “Distopya günümüzde çaresizliği hissettiren, kötüye maruz bırakan, sıkıştıran, hayatı bunaltan, nevroz haline sokan bütün eylem, obje, olgu ve duyular için kullanılmaktadır” (Sağlam, 2022: 61).

Ütopik kurgular genellikle gelecekte geçmektedir. “Ütopya sözcüğünü duyan birisi, çoğunlukla, coğrafi yönden düzenlenip haritadan çıkarılmış bir mekânı düşünür. Ancak kavram biraz daha deşildiğinde görülecek şey, burada yalnızca mekânsal bir yerleşme ve uzaklığın değil, ayrıca zamanında imgelendiğidir” (Gordin, Tilley, Prakash, 2015: 10).

Khrishan Kumar, distopik kurguların ortaya çıkmasında yaşanan iki büyük dünya savaşının ekili olduğunu belirtmektedir. Yaşanan savaşlar ve geride bıraktığı enkaz bireylerin içinde yer alan umut ışığını söndürmüş ve gelecek konusunda umutsuzluğa itmiştir. Daha iyi bir gelecek hayallerinin yerini yirminci yüzyılda korku ve kâbuslar almıştır. Bu yüzyılda kapitalizm ile birlikte daha fazlasına sahip olma, daha iyisini alma arzuları ortaya çıkmıştır. Daha fazlasına sahip olma arzusu beraberinde bazı değerlerin yok olmasına neden olmuştur. Distopik kurgularla birlikte ütopyalarda yer alan umut karanlığa bürünmüştür.

“I. Dünya Savaşı’ndan sonra her yerde ütopyalar geri çekildi. 1920’ler, 1930’lar ve 1940’lar ‘olumsuz anlamda ütopya’ karşı ütopya ya da distopyanın klasik dönemi idi. Bunlar ‘şeytanın on yılları’, kitlesel işsizlik, kitlesel eziyet, gaddarca diktatörlükler ve dünya savaşı yıllarıydı,” sözleri ile distopyaların dünya savaşları sonucunda ortaya çıkan bir tür olduğunu ifade etmektedir (Kumar, 2006).

İlk distopik kurgunun ne olduğu konusunda tıpkı ütopyalarda olduğu gibi bir belirsizlik bulunmaktadır. Bunun nedeni ise Kurtyılmaz şu şekilde açıklar: “İlk örneğinin hangisi olduğu konusu -tıpkı ütopyalarda olduğu gibi- tartışmalıdır. Bunun sebebi hiciv geleneği içinde karşı

ütopyacı karakterin çoğu zaman ütopyalarda da görünmesi ve bu nedenle yirminci yüzyıla kadar bu iki türün formel olarak ilerlemesidir” (Kurtyılmaz, 2020: 52).

Hem ütopya hem de distopyada devlet vardır. Distopik kurgularda aile önemli bir kurum olarak görülmez. Kadın türün devamını sağlamaktan sorumlu bir meta olarak görülmektedir. Ailelerin özel hayatları dahi devlet tarafından kontrol altında tutulmaktadır. Erkekler genelde üstün bir sınıfı oluşturmaktadır. Distopik kurgular okurun sorgulama, eleştirme imkânı tanır. Okurun içinde bulunduğu süreci görmesi, yorumlaması ve eleştirmesi istenir.

Distopik kurgulara tek tiplilik görülür. Herkesin aynı olması istenir. Böylece birey olma bilinci yok edilmek istenmektedir. Farklılıklar, aykırı durumlar genellikle cezalandırılmaktadır. Birey olmaya izin vermeyen bu kurgularda devlet her şeyden önemli, her şeyden üstündür. Denetim mekanizması yönettiği halk için gerekli olan her şeyi hazırlar ve halk yerine en doğrusunu düşünür. Bu nedenle toplumsal hayatta bireylerin beynini kullanmasına gerek yoktur. Bireylerin devleti ya da düzeni sorgulamaları, soru sormaları asla istenmez. Toplumda ya da yöneticilerde görülen yanlışların eleştirilmesine asla izin verilmez. Kitle iletişim araçları yardımıyla bireylerin bilinçlenmesi ve farkındalık kazanması engellenir. Toplumun izleyeceği programlara da devlet karar verir. Toplumda genelde ben değil biz, bireysellik değil toplumsallık kavramlarının yer alması istenir. Çünkü toplumdaki ayrılan bir birey düşünüp sorgular ve karşı çıkma durumu sergileyebilir.

Distopik kurgularda halkı uyuşturan unsurlara yer verilir. Böylece bireylerin düşünmeleri ve yanlış olan durumları fark etmeleri engellenir. Toplumu uyuşturmaya için kullanılan unsur kimi zaman teknolojidir kimi zaman uyuşturucu, kimi zamansa televizyondur. Distopik kurgular sayesinde okur, var olan yaşamına daha geniş bir pencereden bakma imkânı bulmaktadır. Böylece kendi toplumsal hayatındaki aynı ve farklı olan yanları kıyaslama olanağı bulacaktır.

Distopik kurgularda görülen baskı ve korku ortamına rağmen toplumsal düzene aykırı olan tipler, yönetime karşı olanlar çıkmaktadır. Fakat toplumsal düzene ya da devlete karşı olan bu aykırılıkların sonu ceza ile sonuçlanır. Verilen ceza ile toplumun bu karakterden etkilenmesine engel olunur. Bu kurgularda kitaplar, sanat ile uğraşmak, bireyin düşünüp sorgulamasına neden olabilecek bütün davranışlar denetim mekanizması tarafından yasaklanmıştır. Bunun yanı sıra teknoloji bireyi kendi rızası ile köleleştirmek için kullanılmaktadır. Bireylerin teknolojiyi kullanarak uyuşması amaçlanmaktadır. Halkı uyuşturmaya için kullanılan unsur kimi zaman Cesur Yeni Dünya romanında kullanılan soma, kimi zamansa 1984 romanındaki korkudur.

Distopyalarda geçmişe dair her şey yok edilmek istenir. Bireylerin geçmişi hatırlamaması için tarih kitapları yeniden oluşturulur. Amaç bireyin kıyaslama yapmasına engel olmaktır. Geçmişini bilen kişi şimdi ile geçmişini sürekli kıyaslayacak, var olan sorunları daha iyi fark edecektir.

3. Gökdelen Romanının Distopya Bağlamında İncelenmesi

Tahsin Yücel roman, öykü, çeviri, masal, deneme, eleştiri, inceleme, derleme gibi pek çok farklı alanda eserler vermiş önemli bir isimdir. Ayrıca dilbilim, göstergebilim gibi alanlarda başarılı çalışmalara imza atan Tahsin Yücel, eleştiri ve deneme türlerinin yanı sıra öykü ve romanları ile de edebiyatımızda önemli bir yer edinmeyi başarmıştır. Eserleri çeşitli ödüllere layık görülmüştür.

“Söylemlerin İçinden 1999 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü, Peygamberlerin Son Beş Günü Orhan Kemal Roman Ödülü, Yalan 2003 Yunus Nadi Roman Ödülü ve 2003 Ömer Asım Aksoy Roman Ödülü. Öykü kitaplarından Sait Faik Hikâye Armağanı’nı kazanan Honey Yaşamalı 1955 yılında, Düşlerin Ölümü 1958’de Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü, Komşular Dünya Kitap 1999 Yılın Kitabı Ödülü. Çeviri alanında ise Azra Erhat Çeviri Yazını’na Üstün Hizmet Ödülü” verilir (Yücel, 2008: 6).

Gökdelen romanı Can Tezcan adlı karakterin rüyasındaki sorgulama sahnesi ile başlamaktadır. Kim olduğunu bilmediği bu kişiler sürekli çoğalmakta ve kaç kişi olduklarını sayamamaktadır. Sorguda sürekli aynı soru sorulmaktadır. “Bugün hangi yılın hangi ayın hangi günündeyiz” (Yücel, 2008: 7). Roman karakteri gördüğü işkencelere rağmen gerçek tarihi hatırlayamaz. Hatırladığı tarihler ise, İstanbul’un Fethi, Kosova Meydan Savaşı, Dostoyevski’nin ölüm tarihi ve Kafka’nın doğum tarihidir. Kurgudaki bu sorgulama sahnesi George Orwell’in 1984 romanında düşünce polisleri tarafından yakalanıp 101 numaralı odada sorgulanan Winston Smith karakterini anımsatmaktadır. 1984 romanında insanların sadece hayatları değil düşünceleri de denetim altına alınmak istenir. Winston Smith düzene uygun davranması, partiye aykırı düşünmemesi için çeşitli işkencelerden geçirilir ve son olarak 1001 numaralı odaya alınır. Orada en korktuğu şey olan fareler ile korkutularak söylenenleri kabul etmesi sağlanır. Can Tezcan gördüğü kâbustan uyanır uyanmaz yanında gazete okuyan Gül Tezcan’a tarihi sorar. Gül Tezcan şaşkınlıkla cevap verir: “17 Şubat 2073” (Yücel, 2008: 11). Roman Gül Tezcan’ın verdiği cevap olan 17 Şubat 2073 tarihi ile başlar.

Can Tezcan, eğitimine İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde başlamış Sorbonne’da noktalamıştır. Öğrencilik yıllarında Marx öğretilerini benimsemiş solcu bir karakterdir. Sürekli geçmişte katıldığı eylemlerden, polisle çatışmalarından bahseder. Artık mesleğine başlamış

zengin ve ünlü bir avukattır. Geldiği konumda tüm geçmişinden vazgeçerek güçlü olanlar ile işbirliği yapan bir aydındır. Romanda geçmişi ile derin bir kopma yaşamaktadır. Can Tezcan'ın en iyi müşterilerinden olan Temel Diker, yaptığı gökdelenler ile tanınmış bir iş insanıdır. 2060 yılında iki haftalık bir New York yolculuğundan sonra gördüklerinden çok etkilenir ve İstanbul'u ikinci bir New York yapmaya karar verir. İstanbul'a gelir gelmez bitme aşamasında olan yirmiye yakın apartmanını yıktırarak yerlerine gökdelen yapılması için tasarımlara başlar. Tanıdığı herkese etkisinden kurtulamadığı New York'u ve gökdelenleri anlattığı için Niyorklu Temel olarak anılır. İstanbul'u ikinci bir New York yapma aşkı ile önüne gelen arsayı alır. 2068 yılında yaptığı gökdelenleri de beğenmeyerek hepsinin aynı boyda ve aynı biçimde olması gerektiğine karar verir. İstanbul'u gökdelenlerden oluşan bir şehir haline getirmeye çalışır. Bu uğurda tarihi binaların yıkılmasına bile neden olur.

Temel Diker'in en az gökdelenler kadar önem verdiği bir diğer hayali ise annesi Nokta Hanım'ın Sarayburnu'na bir heykelini yapmaktır. Yapacağı bu heykel New York'ta bulunan Özgürlük Anıtı'ndan üç kat daha büyük olacaktır. New York'ta bulunan Özgürlük Anıtı'nın heykeltıraşı Bartholdi yaptığı anıta annesinin yüzünü vermiştir. Temel Diker'de yapacağı heykele kendi annesinin yüzünü vermeyi planlamaktadır. Annesine ait bu anıtı en iyi görebileceği yer ise Cihangir'de bulunan bir arsadır. Bu arsayı satın alıp kendisinin de oturabileceği bir gökdelen yapmayı planlar. Fakat hayalleri uzun zaman yargı engeline takılır ve beklemesine neden olur. Annesinin heykelini yapamamasına Topkapı Sarayı'nın yıkılmaması engel oluştururken arsa sahibi öğretmen emeklisinin gelen tüm tekliflere rağmen arsasını satmak istememesi de Cihangir'de yapacağı gökdelenin başlamasına engel olmaktadır. Temel Diker bu nedenle sık sık avukatı Can Tezcan'ı ziyaret etmekte ve bu sorunun bir an evvel çözülmesini istemektedir. Satın almak istediği arsada oturan emekli öğretmen kendisine sunulan tekliflere rağmen arsasını satmak istememektedir. Tarihi binalarda dahil pek çok yeri satın alan Diker, böyle küçük bir arsa yüzünden hayallerinin ertelenmesine dayanmamaktadır. Can Tezcan, Temel Diker ile yine bu konuyu konuştukları sırada çözüm olarak yargının özelleştirilmesi fikrini ortaya atar.

“Hem de, biliyorsun, başımızdaki herifler buca yıldır bu ulusun nesi varsa, hepsini özelleştirdiler. Maden, orman, ırmak, liman, fabrika, hastane, üniversite, ilkokul, her şeyi, her şeyi, her şeyi sattılar haraç mezat, bir anaları kaldı satılmadık, sattılsa da ben bilmiyorum, kimsenin günahını almak istemem” (Yücel, 2008: 37).

Romanın kurgusunu Temel Diker'in hayallerini gerçekleştirmek için emekli öğretmenin arsasını alma mücadelesi ve bu hayalin gerçekleşmesinin yargının özelleştirilmesine bağlı

olduğunu söyleyen Can Tezcan'ın fikri oluşturmaktadır. Roman sonunda hedeflerine ulaştıkları ve yargının özelleştirilmesini sağladıkları görülür. Ardından Temel Diker'in en büyük hayallerinden olan öğretmen emeklisinin arsası kamulaştırılır ve içerisinde bulunan ev yıktırılır. Buna karşı çıkan Hikmet Bey ise güvenlik güçleri tarafından öldürülür.

Gökdelenler ile birlikte hiyerarşik bir yapı ortaya çıkmakta ve bu binalarda oturan kişiler kendilerini diğerlerinden üstün görmektedir. Doğaya daha uyumlu olan yatay mimari yerini dikey mimariye bırakmıştır. Temel Diker'in yeniden şekillendirdiği İstanbul sadece gökdelenlerden oluşmuştur. İnsanların gökdelenlerde yaşama isteğinin nedeni ise her türlü böcek, virüs, mikrop gibi temelsiz bir korkudan kaynaklandığı görülmektedir. Ekofobi olarak adlandırılan bu korkunun kesin bir nedeni yoktur. "Modernleşen dünyada özellikle şehirlerde yaşayan insanların doğaya yabancılaşmıştır. Ekofobi, "doğal yaşamda kötüye gidiş, çevre felâketi korkusu ve çevreyle ilgili sorunlara dair duyarsızlaşma anlamında kullanılmaktadır" (Kocalar, 2021). Can Tezcan'da bu korkuyu yaşayan karakterler arasındadır. Can Tezcan, gökdelenler sayesinde insanların temiz bir ortamda yaşadığını düşünmektedir. Çünkü onlara göre toprağa yakın olmak bir korku nedenidir. Topraktan ne kadar yüksekte olurlarsa kendilerini o kadar güvende hissetmektedirler.

"Ama mikrop virüs de bırakmıyor. Kendisi de sık sık söyler, bilirsin. Eski yapılar hemen ortadan kaldırılır da kent yalnızca gökdelenlerden oluşursa, çevrede seralar için geniş alanlar açılır, kitle daha sağlıklı bir yaşama kavuşur, der. Ona göre, her şeyin ölümcül mikroplar taşıdığı bu ortamda yer yüzeyinden ne kadar uzaklaşırsak, yani ne kadar yukarı çıkarsak, o kadar güvende oluruz. Bence doğru bir çözüm bu dedi, Can Tezcan" (Yücel, 2008: 174).

Sadece İstanbul halkı değil başka şehirlerden kişiler de Temel Diker'in gökdelenlerinden bir daire satın alabilmek evlerini bahçelerini satmaya başlarlar. Çünkü bu binalar sürekli temizlenmekte ve ilaçlanmaktadır. Buralarda herhangi bir böcek, mikrop ya da virüs bulunmadığı için bireyler kendilerini yukarılarda daha güvende hissetmektedir. İnsanlar kuşların, böceklerin doğaya zarar verdiğini düşünmektedir. "yer yüzeyinde pislikten, mikroptan, virüsten geçilmez oldu, bunlar çoğaldıkça nice kuşların, böceklerin, nice bitkilerin soyu hızla tükeniyor, insan sayısı da hızla azalmakta. Öyleyse, çözüm yeryüzü düzeyinden elden geldiğince uzaklaşıp gökdelenlerin temiz ortamında yaşamak gerek" (Yücel, 2008: 36).

Ülkede bulunan her kurum özelleştirilmiş, canlıların yaşayabileceği her alanda gökdelenler yükselmiştir. Yükselen gökdelenler beraberinde moloz dağlarının oluşmasına neden olmuştur. Böyle bir ortamda canlıların yaşamını devam ettirebilmesi mümkün olmamaktadır. İnsanoglunun tahribatları sonucu doğa sadece insanlar için değil diğer canlılar için de

yaşanmaz bir yer halini almıştır. Can Tezcan'ın Niyorklu olarak adlandırılan Temel Diker için söylediği "Bizim Niyorklu'nun defterinde ne geçmiş, ne gelecek, bir sonsuz şimdiki zamandır onunki, insana ölümsüzlük, en azından bir değişmezlik duygusu verecek bir şimdiki zaman, bir duruş" (Yücel, 2008: 173) ifadesi de yaşanan süreci özetler niteliktedir. Tüketim çılgınlığı ile birlikte bireyler sadece anı yaşamaya odaklanmış ve geleceğini düşünmeye gerek duymamaktadır. Gelecek konusunda herhangi bir endişe duymayan insanlar etraflarında yükselen gökdelenlerden ya da moloz dağlarının varlığından rahatsız olmamaktadır.

Romanda diğer distopik kurgularda olduğu gibi geleceğe dair kehanetlerde bulunmaktadır. Doğa tahribinin önlem alınmaması durumunda telafisi imkânsız sorunlara neden olacağı belirtilmektedir. Bu nedenle romanın çoğu yerinde gelecekte canlıların ve bitkilerin yok olacağına dair öngörüler yer almaktadır. Yazarın kehanetleri şehrin yapısındaki değişimden başlamaktadır. Temel Diker'in ikinci New York yapmak istediği İstanbul'da yükselen gökdelenler aynı boyda ve aynı biçimdedir. Bu binaların sadece renkleri ve biçimleri değişmektedir. Temel Diker tüm varlığını adadığı gökdelen aşkı yüzünden şehirde bulunan tarihi binaların bile yerle bir edilmesine neden olur. İstanbul'u uzam olarak yeniden şekillendirmek isteyen Diker, kendisinden önce bina yapan kişilerin şehrin yapısını bozmasından dolayı şehre bir bütünlük vermeyi amaçladığını dile getirir. Doğanın tahrip edilmesinden kendisinden önceki kişileri sorumlu tutar.

"... artsüremlilikleri, yani tarihsel gelişimleri içinde görebildiğimiz kentler bulunduğunu ama İstanbul'un bu özelliğini çoktan yitirdiğini, birkaç tarihsel kalıntı bir yana, son yüzyıl içinde açgözlü insanlarca altı üstüne getirilerek bir bayağılık, çirkinlik ve karmaşa çöplüğüne dönüştürüldüğünü. Bu nedenle en doğru ve en kestirme çözümün onu eşsüremlilik içinde, yani bugünde, kendi içinde tutarlı bir kent olarak yeniden kurmak, yani bir baştan bir başa aynı nitelikte, aynı biçimde ve aynı boyutta yapılar, yollar ve sokaklarla, çağımızın yolları, sokakları ve yapılarıyla donatmak olduğunu anlattı" (Yücel, 2008: 124).

Romanda yer alan bir başka nitelik ise çok fazla yerde ütopya türüne ismini veren Thomas More'dan bahsedilmesidir. Romanda Temel Diker'in yaptığı gökdelenlerin Thomas More'un eserinde yer alan binalara benzediği belirtilmektedir. More'un Ütopya adlı eserinde özel mülkiyet ve sınıflar arasında herhangi bir hiyerarşik durum yoktur. Herhangi bir hiyerarşik yapının oluşmaması için evler kura yoluyla on yılda bir değiştirilmektedir. Böylece bireylerin evleri üzerinde aidiyet kurmaları da engellenmektedir. Eserde evler aynı boyda ve aynı biçimde yapılmıştır. Tek tiplilik sadece evler ile sınırlı kalmamıştır. Toplumda erkek veya kadın tüm konumdaki bireylerin aynı biçimde giymesi sağlanmaktadır. Romanın Ütopya adlı

esere benzediği ifadesi sadece bir ironidir. Veysel Çakır Resimli Gündem'deki köşesinde Niyorklu Temel'in ülkeye olmasa da şehre eşitliği getirdiğini içeren bir yazı yazarak Temel Diker'i ironik bir dil ile eleştirmektedir.

"Veysel Çakır Resimli Gündem'deki köşesinde Niyorklu'nun gökdelenlerinin ülkeye olmasa da kente eşitliği getirdiğini ve eski düzenin tüm kalıntılarını, mahalleyi, komşuluğu ortadan kaldırmaya, bu arada, böyle bir ortamda, yoksullara yer olamayacağına göre, yoksulluğa son verildiğini söyledikten sonra, İstanbul'un beş yüz elli metrelik gökdelenleriyle Tanrı'ya en yakın kenti olduğunu kesinliyordu" (Yücel, 2008: 211).

Hannah Arent'in Kötülüğün Sıradanlığı tezinde olduğu gibi toplum, İstanbul'da her geçen gün sayıları artan gökdelenlerin varlığına toplum uyum sağlamış, bir gökdelen dairesine sahip olabilmek için varından yoğundan vazgeçmektedir. Amaçları doğaya zarar vermek ya da geleceğin daha da kötü bir hal almasına neden olmak değildir. Yaşamaya başladıkları gökdelen katları ile birlikte hayata ve insanlara olan bakışları da değişmektedir. Tüm varlıklarını satarak aldıkları gökdelen dairesini bir yıl sonra beğenmemeye başlamaktadırlar.

"Bu kişiler, sayıları her ay, hatta her hafta biraz daha artan, kamu kuruluşlarının elinde bulunan kimi yapılar dışında, kendilerine benzemeyen her yapıyı ezip geçerek hızla kendi sokaklarına doğru ilerleyen dev yapıların yanında kendi konutlarını her geçen gün biraz daha küçük, biraz daha zavallı, biraz daha çirkin görmeye başladılar. Kimi insanlar bilemedin bir yıl öncesine kadar içinde mutlu oldukları, yeterince rahat, yeterince geniş buldukları, yerine, biçimine, eşyalarına ilişkin en ufak bir eleştiriye katlanamadıkları, hatta başka hiçbir konutla değişmeyeceklerini söyledikleri sevgili evlerinden "kümes" ya da "kulübe" söz etmeye başlamışlar. Onları yok pahasına yüklenicilere bırakarak herhangi bir Diker gökdeleninde herhangi bir daireye yerleşmekten başka bir şey düşünmez olmuşlardı" (Yücel, 2008: 209).

Tek tip bir şehir oluşturmak için tüm gücünü kullanan Temel Diker, doğaya dair tek bir ağaç dahi kalmasını istemez. Yaptığı gökdelenlerin etrafında tek bir ağaç ya da çiçek dahi görülmez. Her yükselen gökdelen ardında bir moloz dağı bırakmakta, doğayı telafisi olmaz bir şekilde yok etmektedir. Gül Tezcan, "(...) kelebeklerin kökünün kuruduğu bir dünyaya" çocuk getirmek istemez (Yücel, 2008: 25). Temel Diker, Hikmet Bey'in evini ziyarete gidinde evde kedi görür ve "ama ben Türkiye'mizde kedilerin kökünün çoktan kuruduğunu sanıyordum" der (Yücel, 2008: 186). Ülkenin tüm karasuları Amerikalı bir iş adamı tarafından satın alınmış ve balıkların dahi içeriği değiştirilmiştir. "Hangi balığı alırsan al, hepsinin tadı aynı, hepsi tatsız, cıvık, mide bulandırıcı" (Yücel, 2008: 95). Şehir gökdelenler yoluyla tanınmaz bir hal alırken çıkan moloz dağları da şehre zarar vermektedir. Moloz dağları yüzünden ülkede

toprak yok olmuş durumdadır. “en kötüsü toprak kuruyor, üzerindeki canlıları beslemesi her geçen yıl biraz daha zorlaşıyor. Neden dersenez, bugünün insanı her şeyden çok çöp üretiyor. Son yıllarda bir de moloz dağları eklendi bunlara” (Yücel, 2008: 171). İnsanoğlunun kendini diğer tüm canlılardan üstün görme durumu, doyumsuzluğu, anı yaşama isteği doğadaki dengenin bozulmasına neden olmuştur. Kurgu da gelişen teknoloji ile birlikte her şey hemen eski olarak nitelendirilmekte ve eski olan her şey kötü ve çirkin olarak adlandırılmaktadır.

“Oturduğu gökdelenin asansörüne giderken, tutumunu doğrulayacak bir gerekçe daha buldu: yüz otuz katı yarım dakikada çıkıveriyordun. Alabildiğine çirkinleştirilip kirletilmiş kentin o karışık yollarından, o birbirinden çirkin yapılarından kurtarılarak bir baştan bir başa gökdelenlerle donatılması kesinlikle, kesinlikle doğru, kesinlikle gerekli bir şeydi. Kenti ve insanları özgürleştirecek bir tasarıydı” (Yücel, 2008: 61)

Farklı olan her şeyi karmaşık ve çirkin olarak adlandırmak pozitivist düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Düzensizliğin çirkin olarak adlandırılması pozitivist düşüncenin kurgudaki bir yansımasıdır. 1920’li yıllarda görülen fordist üretim tarzı örnek alınan şehirde yer alan tüm binalar aynı farikadan çıkmış gibi bir izlenim oluşturmaktadır. Böylece var olan tüm farklılıklar ortadan kaldırılmaktadır. Tek tiplilik sadece binaların yüksekliği ve biçimi ile bitmemektedir. Her yerde aynı yükseklik, aynı genişlik, aynı yapılar ve aynı kaldırımlar ile karşılaşan insanlar yürüdükleri yollarda bile ilerleyip ilerlemediklerini dahi anlamamaktadırlar.

Roman karakterlerinde geleceğe dair bir karamsarlık ve umutsuzluk görülmektedir. Can Tezcan’ın ise bir şeylerin değişebileceğine olan güveni tamdır. Romanın sonuna kadar içinde büyüttüğü o umut hissedilmektedir. İnsanların yapılan haksızlıklara bir gün mutlaka başkaldıracaklarına olan umudu tamdır ve bunu da şu ifadelerle dile getirir:

“Hayır, dostum, yanılıyorsun, dedi güvenli bir sesle. Hayır, bence insan doğasına güvenmek gerekir, insanların başkaldırı yetisine güvenmek gerekir. Biliyorum, çoğu zaman, hem de hemen her yerde, haksızlık egemendir, doğal gibi, doğruluk gibi, haklılık gibi görüldüğü de çok olur. Bu böyledir, böyle gelmiş, böyle gider: yapılacak bir şey yok! der insanlar. Sonra bir yerlerden bir dip dalgası gelir, önünde ne varsa yerle bir etmeye başlar. Adaletin ucu görünür, İnsanlar ‘Bu böyle süremez!’ derler ve bu böyle sürmez artık. İnsanların başkaldırı yetisinden umudu kesmemek gerekir” (Yücel, 2008: 255).

Romanda gökdelenler tehlikeli olarak adlandırılan tüm unsurlardan uzaktır. Roman karakterleri tüm olumsuzluklardan uzaklaşarak kendilerini bu duvarlar ardına hapsetmişlerdir. Bu sınıfın dışında kalan yalın adamları ise doğaya yapılan tahribatın bedelini ödemek zorunda bırakılan ve sistem dışına itilen, şehrin sokaklarına dahi sokulmayan

insanlardan oluşan bir topluluktur. Fakat ylık adamları ile gökdelenlerde yaşayan bu sınıf arasında oluşturulan duvarlar yıkılmaz da değildir. Roman sonunda Temel Diker'in heykelinin açılışının yapıldığı gün ylık adamları şehre doğru yürümeye başlar. Şehre yaklaşan insan seli her geçen dakika artmaktadır. Distopik kurgular kesin bir son ile bitmemektedir bu nedenle roman sonu için farklı yorumlar yapılabilmektedir. Roman sonunda kente doğru insan seli şeklinde ilerleyen ylık adamları gökdelenlerde yaşayan ve kendilerini seçilmiş insan olarak gören sınıfın sonunu getireceği anlamına gelirken yeni bir düzenin kurulabileceğini de düşündürmektedir. Verilmek istenen ana mesaj ise yeryüzünde yaşayan tüm canlıların yaşamak için birbirine ihtiyacı olduğudur. Doğanın yok olması durumunda insanın da sonu gelecektir çünkü doğaya yapılan tahribatın telafisi mümkün değildir. Roman sonunda Floransa'ya gitmek için uçağa binen Can Tezcan, Gül Tezcan ve Sabri Serin, kente doğru ilerlemekte olan insan selini görür ve gitmekten vazgeçer. "Evet, sanki dünya yeniden kendisi oluyor, diye söylendi, bir an düşündü, sonra, bir kez daha ve kararlı bir biçimde, yeşil düğmeye bastı. Kaptanım, biz Floransa'ya gitmekten vazgeçtik, evimize dönelim, dedi" (Yücel, 2008: 287).

3.1. Kitle İletişim Araçları

Distopik kurgularda medya her zaman güçlü olan sınıfa hizmet etmektedir. Distopyalarda kitle iletişim araçları denetim mekanizmasının elindedir ve içeriği onun belirlediği tarzda şekillenmektedir. Bunun en başarılı örneğini Fahrenheit 451 ve 1984 romanlarında da görmekteyiz. Fahrenheit 451 ve 1984 romanlarında televizyon bireyler için vazgeçilmez bir unsurdur. Zamanlarının büyük bölümünü kendileri için hazırlanan programları izleyerek harcarlar. Televizyonun kendileri için uygun bulduğu bilgiler ile yetinirler ve sorgulamaya gerek duymazlar. Gökdelen romanında kitle iletişim araçlarının toplumu manipüle etmede başarılı olduğu görülmektedir. Özellikle yargının özelleştirilmesi konusunda Can Tezcan kitle iletişim araçlarının gücünden yararlanmışır. Küre gazetesinde çalışan Cüneyt Ender'le yargının özelleştirilmesine yönelik düşüncesini paylaşır ve onun yardımını ister. Cüneyt Ender'den gazetede yer alan köşesinde bu konuyu dile getiren bir yazı yazmasını ister. Cüneyt Ender, Temel Diker gökdelenlerinden bir daire karşılığında bu yazıyı yazar. Dokuz gün sonra 'Uyarıyorum' başlığı ile yayımlanan yazı ülkede bir bomba etkisi yaratır. Can Tezcan'ın deyişiyle:

"Yazı Emile Zola'nın on dokuzuncu yüzyılın sonlarında Fransız kamuoyunu altüst eden Suçluyorum'u kadar etkili ve tutarlı değildi belki de ama (...) Uyarıyorum'un Türk kamuoyu

üzerindeki etkisinin Suçluyorum'un kendi döneminde Fransız kamuoyu üzerindeki etkisinden geri kalmadığı kesindi" (Yücel, 2008: 67-68).

Rıza Koç, Can Tezcan'ı ziyaret ettiği bir gün yıldı adamlarından bahseder. O güne kadar ne Gül ne de Can bu kişilere dair hiçbir şey duymamıştır. Gül Tezcan sürekli televizyon izlemelerine rağmen neden bunu duymadıklarına bir anlam veremez ve bu anlatılanların yalan olduğunu düşünür. "Televizyonlar bu konulara hiç dokunmuyorlar, efendim; gazetelerde dokunmuyorlar, az önce de söylemişim: dokunmalarına izin verilmiyor. Ama böyle bir sorun bulunduğu kesin, hem de günümüzün en büyük sorunu; bir biçimde çözülmesi gerekiyor" (Yücel, 2008: 172). Can Tezcan yıldı adamlarını Başbakan Mevlüt Doğan ile görüştüğü gün dile getirir ve duyduklarının doğru olup olmadığını en doğru kaynaktan öğrenmek ister. Mevlüt Doğan ise bu bilginin gerçek olduğunu ve ekonomiyi etkileyeceği korkusu ile herhangi bir kitle iletişim aracının paylaşmadığını söyler. Sadece kendilerinin değil diğer ülkelerde de bu sorunun kesinlikle dile getirmediğini doğrular.

"O dediklerini duymakla da kalmadım, gözlerimle gördüm: dağda, taşta çakal sürüleri gibi dolaşıp duruyorlar. Oldukça eski bir olay bu, benim dönemimde başlamadı. Sayıları ne kadar sayın başkanım? İki buçuk, üç milyon, bilemedin dört. İnsanın tüylerini ürpertiyor. Yok canım, o kadar da değil Afrika'dakilerin sayıları daha fazla. Hatta orada sık sık kentlere indikleri ve ne bulurlarsa yağmaladıkları söyleniyor. Ama Türkiye'de kimse bundan söz etmiyor, sayın başkanım. Hiçbir gazete bunu yazmıyor, hiçbir televizyon göstermiyor. Evet, böyle bir anlaşma var, hem ulusal, hem de uluslar arası düzlemde, sessiz bir anlaşma: durumun açığa vurulması tehlikeli çünkü ekonomiyi altüst edebilir" (Yücel, 2008: 115).

Medyanın gücünü çok iyi bilen Can Tezcan, arkadaşının yazısı ile tüm dikkatleri üzerine çekmeye başarır. Artık tüm kitle iletişim araçlarında özellikle televizyonda sabah akşam bu konu konuşulmaktadır. "bugün olduğu gibi o günde evde, sokakta, okulda, partide ve hükümette herhangi bir tasarı ya da etkinliğin geçerlilik kazabilmesi için önce birkaç televizyon izlencesine konu olması ve olumlu bulunması gerekmektedir" (Yücel, 2008: 71).

Can Tezcan yargının özelleştirilmesini başarır ve TTHO'nun başına getirilir. Yardımcısı Sabri Serin ile birlikte yeni anayasayı oluşturur ve kurumların başında kalacak hâkim ve savcılarını belirler. Fakat Başbakan Mevlüt Doğan kendisine gönülden bağlı olan bazı hâkim ve savcılarının yerlerinin değiştirilmemesini istemektedir. Can Tezcan, Başbakan Mevlüt Doğan ile yaşadığı bu anlaşmazlık durumunun akşamında kapısına gelen polisler ile sarsılır. Evine gelen Rıza Koç adlı arkadaşı ile oturmaktadır. Bir kaçağı evinde sakladığı ihbarı alınmıştır. Polisler arkadaşı Rıza Koç'u götürürler. Ertesi gün tüm gazetelerde aynı elden çıkmış gibi Can Tezcan'ın bir

kaçığı evinde sakladığı haberi yapılır. Yargının özelleştirilmesi sürecinde sürekli ekranlarda görülen ve bir dahi olarak fikri alınan Can Tezcan bir anda suçlu durumuna düşürülür.

“Hepsi aynı fotoğrafları, aynı iki fotoğrafı basmıştı: biri elleri kelepçeli olarak polislerin arasında B-164 sayılı gökdelenin kapısından çıkan Rıza Koç’u, öbürü dairenin kapısında polislerle tartışan Can Tezcan’ı gösteriyordu. Birtakım önemsiz farklılıklar bir yana bırakılacak olursa, yazılar da biçimleri, içerikleri, hatta sözcükleriyle birbirinin aynıydı neredeyse, aynı elden çıkmış gibi bir izlenim uyandırıyorlardı. Bir başlıklar farklı görünüyordu ama “Sanığına kucak açan yargı”, “Sanık yargı el ele”, “Suçluyu bağrına basan yargıç”, “Yargı ve suç kucak kucağa”, “Kaçağa yargı kıyağı” gibi karşıtların yakınlığı izleğine bağlanan örneklerin sezdirdiği üzere, bunların da gene aynı elden çıktıkları anlaşılmaktaydı” (Yücel, 2008: 245).

Can Tezcan’ın bir kaçığı evinde sakladığına yönelik çıkan haberlerden sonra TTHO’yu da toplum önünde şüpheli bir konuma düşürdüğü bahane edilerek kuruma bir başkan seçmek üzere kurulun toplanmasına karar verilir. Yapılacak bu seçim ile özelleşen yargı kurumunun başına kimin geçeceği belirlenecektir. Başbakanın emirlerine karşı çıktığı için bir anda konumundan edilen ve medya aracılığı ile bir suçlu olarak hedef gösterilen Can Tezcan kurul toplanacağı güne kadar yeni anayasayı oluşturmak için çalışır. Sonunda ise bu güç karşısında duramayarak istifa eder.

“Can Tezcan’ın güvenlik güçlerince aranmakta olan toplum düşmanı bir sanığı günlerce evinde saklamış olması, yalnızca genel başkan Can Tezcan’ın kendisini değil, Türkiye Temel Hukuk Ortaklığı AŞ’yi de kamuoyu önünde kuşkulu bir duruma düşürmüş bulunmaktadır. Bu nedenle en kısa sürede bir genel kurul toplantısı düzenleyip seçim de içinde olmak üzere her türlü yasal yol denenerek kurumun saygınlık ve güvenilirliğine yeniden kavuşturulmasını dileriz” (Yücel, 2008: 252).

Roman, günümüzden uzak bir zaman dilimini anlatsa da bu süreçte de özgürlüğün varlığından söz edilememektedir. Faklı seslere tahammül edilememektedir. Özellikle medya yoluyla gerçekler örtbas edilmektedir. Romanda Rıza Koç, bir şeyleri değiştirmek, insanları görünmeyen gerçekler konusunda uyarmak için kitap yazıp dağıtmaktadır. Özellikle yılki adamları konusunda bilinmeyen gerçekleri anlattığı kitabı toplatılır ve kendisi de aranan bir isim olur. Düzene karşı olan, oluşturulan sıradanlığın dışına çıkan her şey herkes kötü olarak adlandırılmakta ve susturulmaktadır.

3.2. Teknoloji

Distopik kurgularda teknolojide yaşanan gelişmeler ve bu gelişmenin insan üzerindeki etkileri eleştirilmektedir. Teknolojinin önüne geçilmez bir hızla geliştiği 2000'li yıllarda toplum ve toplumda yer alan çoğu unsur teknoloji yardımıyla kontrol edilmektedir. Robins'e göre gelişen teknolojinin toplum tarafından sorgulanmadan kabul ediliyor olması, gelişen teknolojinin toplum üzerindeki en tehlikeli yanıdır. Teknoloji "bir süre sonra tutuculuğa dönüşmeye başlarlar. Bu tutuculuk içinde teknoloji, toplumu kontrol ve denetim altında tutma basıncı uygular" (Robins, 1999: 32). Winner ise teknolojide yaşanan değişimleri herhangi bir sorgulama yapmadan olduğu gibi benimseme ve kabul etme durumunu 'teknolojik uyurgezerlik' olarak adlandırmaktadır. Ona göre toplumda yaşanan tüm değişimlerden teknoloji sorumludur. Gelişen her yeni teknoloji ile toplumsal hayatta ve insan davranışlarında değişimler görülmektedir. Teknoloji hayatımızın bir parçası olduğu için insanlar dünyada yaşanan tüm değişimleri sadece oturup izlemekle yetinmektedir (Winner, 2004: 107). Hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan teknolojilerin amacı nedir? Hayatımızı bu derece etkilemesi sadece tesadüf mü? Bu soruyu Ahıska "teknolojini meşrutiyetini kurma" olarak tanımlamaktadır. Ona göre, hayatımızın vazgeçilmezi olan bu teknolojiler beklentilerimizi karşılamak için üretilmektedir. Teknoloji hayatımızın her alanında yer almakta ve toplumsal hayatı her alanda yönlendirmektedir (Ahıska, 1991: 32-33). Louis Althusser ise teknolojinin devletin ideolojik aygıtı olduğunu ifade etmektedir (Althusser, 1991: 33). George Orwell, gelecekte diktatör yönetimlerin toplumları baskı ve korku yoluyla denetim altına alacağını belirtmektedir Aldous Huxley ise, gelecekte toplumları yöneten diktatör yönetimlerin halkı korku, şiddet ve zorbalık kullanarak değil aksine kendi rızaları ile hatta onları eğlendirerek kontrol altına alacaklarını söylemektedir. Aldous Huxley'in geleceğe yönelik öne sürdüğü kehanetin gerçekleştiği görülmektedir.

2073 yılından başlatılan distopik kurguda teknoloji ilerlemiş durumdadır. Teknolojik gelişme özellikle binaların yüksekliği ile belirtilmiştir. Can Tezcan ve eşinin yaşadığı evin yüksekliği, yukarıdan bakınca yeryüzündekilerin görüntüsü şu şekildedir:

"Gül Tezcan İstanbul'un o güne dek yapılmış en yüksek yüz elli üç gökdeleninden birinin son dan üç önceki katından, yani şöyle böyle beş yüz otuz beş metre yukarıdan bir şeyler seçebilirmiş gibi pencereye koştu. Küçük bir oyuncak adamın kendisi gibi kara bir oyuncak arabanın kapısını açtığını, hızla yaklaşan bir başka oyuncak adamın oyuncak arabanın arka koltuğuna yerleşmesini bekleyip kapıyı kapattıktan sonra, koşarak arkan dolanıp ön kapıdan oyuncak arabaya girdiğini, iki saniye sonra da oyuncak arabanın hızla uzaklaştığını gördü" (Yücel, 2008: 15).

Yine Can Tezcan'a ait olan Tezcan Avukatlık Bürosu da belirtilen binalar arasındadır. "Manhattan Building'ten yüz elli metre daha yüksek olan 25-C sayılı ve pembe renkli gökdelenin doksan sekizinci katındaki Tezcan Avukatlık Kurumu'nun kapısından girerken bayağı yatışmıştı" (Yücel, 2008: 25).

Gelişmişlik sadece binalar ile sınırlı değildir. Kurguda artık insanlar işe gökdelenlerinin çatılarına koydukları mekik adı verilen uçaklar yardımıyla gitmekte ve karayolunu daha az tercih etmektedir. "Kalktı pencereye gitti; yukarıda neredeyse her dakikada sinekler gibi vızıldayan şu mekik dedikleri küçücük uçaklar birbirini izliyor, aşağıda da arabalar sinekler gibi küçücük görünüyordu" (Yücel, 2008: 30). Hem gökdelende yaşam hem de mekikler sayesinde hayatları büyük oranda kolaylaşmış özellikle zaman açısından çok büyük yarar sağlamaktadır. İnsanlar gökdelenlerin en yüksek katından dahi saniyeler içerisinde inebilmekte, gidecekleri farklı ülkelere bile kısa zamanda varabilmektedir. Kurguda yer alan mekik adı verilen uçaklar Cesur Yeni Dünya romanından aşına olduğumuz taxicoper'a benzemektedir. Gelişen teknoloji zaman açısından da yarar sağlamakta binalar ne kadar yüksek olursa olsun saniyeler içerisinde o binadan aşağı inilebilmektedir.

"Oturduğu gökdelenin asansörüne girerken, tutumunu doğrulayacak bir gerekçe daha buldu: yüz otuz katı yarım dakikada çıkıveriyordun, alabildiğince çirkinleştirilip kirletilmiş şehrin o karışık yollarından, o birbirinden çirkin yapılarından kurtarılarak bir baştan bir başa gökdelenlerle donatılması kesinlikle doğru, kesinlikle gerekli bir şeydi, kenti ve insanları özgürleştirecek bir tasarıydı" (Yücel, 2008: 61).

Gökdelenlerde yaşayan sınıf çoğu işini evden hiç çıkmadan bilgisayarlar aracılığı ile yapmakta, gidecekleri yerlere ise mekikleri ile gitmektedir. Genellikle gezmek için Avrupa ülkelerini tercih eden bu sınıf kendi halkına yabancılaşmıştır. Rıza Koç, Can ve eşinin yıllık adamlarını hiç duymadığını öğrenince şu şekilde tepki verir: "Her işinizi bilgisayar aracılığı ile görüp hiçbir yere çıkmazsanız, canınız çıkmak isteyince de soluğu Paris'te, Londra'da, Floransa'da alırsanız, hiçbir şey göremezsiniz. Ama memleket yıllık adamlarıyla dolu. Ayrıca işin gerçeğine bakarsanız, hepimiz yıllık adamlarıyız" (Yücel, 2008: 100).

Yine kurumlarda da artık kâğıt kalem gibi nesnelere kullanılmamakta ve işler teknolojik aletler yardımıyla sağlanmaktadır. Can Tezcan, yeni anayasayı oluşturacakları zaman kâğıt kalem getiren yardımcısına: "Sabri'ciğim, şu ilkokul alışkanlığını bir türlü bırakamadın, dedi. Alıcı konuşmamızı olduğu gibi aldığına, yazıcı da yazıya çevirdiğine göre, bunca kâğıt kaleme ne gerek var" (Yücel, 2008: 140).

Can Tezcan, Temel Diker'in ısrarı ile yapacağı heykelin inşaatını görmeye gider. Gittiği inşaat karşısında çok şaşırır çünkü heykelin etrafında ne malzeme vardır ne de çalışan tek bir işçi. "Asansörün duvarları camdı ama ne bir insan, ne bir araç, ne bir aygıt, hiçbir şey görünmüyordu ortalıkta, insanın tüyleri ürperten apak bir aydınlık, tüm gördüğü buydu. Buralar nereleri? İnsanlar nerede çalışıyor? Yoksa artık çalışmalar bitti mi? Yoksa her şey kendi kendine mi yürüyor? diye sordu" (Yücel, 2008: 216). Ortalıkta kimse yoktur. Camdan oluşan bu heykel inşaatı Can Tezcan'ı ürkütür. Gördüklerine, bu heykelin nasıl yapıldığına anlam vermeye çalışır. İçeride sadece bilgisayar başında çalışmakta olan kişiler bulunmaktadır. Can Tezcan bilgisayar başında yer alan kişilere: "Peki, sanatçı, sanatçı, yani heykeltıraş nerede?" (Yücel, 2008: 217). "Peki, ayaklığın dev taşları, heykelin madeni daha ne bileyim, tüm bu gereçler nereden bulunuyor ve ortalıkta işçi mişçi görünmezken, anıtın yapımı nasıl böyle hızlı ilerliyor?" (Yücel, 2008: 218). Bilgisayar başında çalışmakta olan bir kadın sorularına şu şekilde cevap verir:

"Aşağıda arkadaşlarımız, bilgisayarların başında, taşı, madeni ve camı oluşturacak öğeleri yönlendirip biçimlendiriyorlar, dedi. (...) Siz Temel Bey'in gökdelenlerinin nasıl yapıldığını da mı görmediniz? diye sordu. (...) Diker Konut AŞ bu alanda tüm dünyada bir numaradır. (...) Temel Diker çok kambur ve çok esmer kadının başını okşadı. Bir numara olan şu gördüğün küçük hanımdır, burada gökdelen yapımında uyguladığımızdan da ileri bir teknik uyguluyor, dedi" (Yücel, 2008: 218).

Can Tezcan, yıllardır oturduğu gökdelenin nasıl yapıldığını hayretler içerisinde izler. Temel Diker'in gökdelenlerini nasıl yaptığını ilk defa görmektedir. Gökdelenlerde yaşam daha güvenli olarak görülmektedir. Romanda teknoloji hayatının her alanında özgürlüğünü ilan etmiş durumdadır. Kurguda teknolojinin aşırı geliştiği bilgisi verilmekte fakat gelişen teknolojinin ne yönde olduğuna dair bilgi verilmemektedir.

3.3. Kadın ve Aile Hayatı

Kadın ve aile hayatı da distopyaların ele aldığı ve farkındalık kazandırmayı amaçladığı konular arasında yer almaktadır. Tarih boyunca özellikle ataerkil toplumlarda kadın ikinci sınıf olarak görülmüş ve şiddet, taciz, tecavüz gibi çoğu olumsuz durumla karşı karşıya kalmıştır. Kadın çoğu zaman türün devamı sağlamaktan sorumlu bir meta olarak görülmüş ve bedeni üzerindeki söz hakkı dahi elinden alınmıştır. Her çağda farklı bir sorun ile mücadele etmek zorunda kalan kadın, kapitalizm ile birlikte bir meta olarak görülmeye, bedeni ile var olduğu algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Romanda Can Tezcan'ın eşi Gül Tezcan kadın karakter olarak ön plana çıkarılmaktadır. Gül Tezcan, eşi gibi eğitilmiş biridir. Başarılı bir

avukat olmasına rağmen mesleğini yapmamakta, zamanını yaşadığı gökdelende geçirmektedir. Toplumsal hayattaki varlığından vazgeçmiş ve Ünlü Avukat Can Tezcan'ın eşi olarak anılmayı tercih etmiştir. Distopik kurgular toplumsal hayatta farkına varmadığımız çoğu sorunu göstermekte ve var olan hayatımıza daha geniş bir çerçeveden bakmamızı sağlamaktadır. Gül Tezcan'ın hayatı da bunlardan biridir.

Kadının konumunun yanı sıra romanda aile kavramına yer verilmektedir fakat bu kavramın sadece türün devamı için kurulduğu hatta yaşanan çağda evli ile bekâr arasında çok fark kalmadığı dile getirilmektedir. "üstelik kadın ve erkek, evli ve bekâr ayrımı da kalmadı artık, kalsa da kimsenin umurunda değil" (Yücel, 2008: 55). Romanda Can Tezcan bir kızının olmasını istemiş fakat eşi Gül Tezcan'ın her geçen gün daha da kötüye giden bir dünyaya çocuk dünyaya getirmenin akıllıca bir davranış olmayacağı düşüncesi ile kar karşıya kalmıştır. Çocuk özlemi hep içinde kalan Can Tezcan, avukatlık bürosunda çalışan sekreteri gördüğünde düşündükleri şu şekildedir:

"Can Tezcan'ın içine bir hüznün çöktü birden, çevresinde her şey kararır gibi oldu, tam dört yıldır en az bin kez düşündüğünü bir kez daha düşündü: o hep bir kızı olsun istemiş, Gül Tezcan'sa kelebeklerin kökünün kurduğu bir dünyada çocuk istemem, diye kesip atmıştı. O da boyun eğmişti ister istemez. Ama düş hep canlı kalmıştı içinde" (Yücel, 2008: 25).

Romanda geçen zamanda insan nüfusunun gittikçe azalmıştır. "Yüzyıl başındaki öngörülerin tersine, ülke nüfusu hızla azalmaya başladı" (Yücel, 2008: 166). Kurguda aile kavramı vardır fakat bu kurum sadece belli bir sınıfa özgü gibidir. Gökdelenlerde yaşama şansı olmayan sınıf var olma mücadelesi vermektedir. Gelişen teknoloji ile makinelerin nasıl çalıştığını bilmeyen kişiler iş bulamamakta ve toplum dışına itilmektedir. Yılkı adamları bu toplum dışına itilen kişilerin oluşturduğu bir topluluktur. Bu kişilerin ne barınabilecekleri bir evleri ne de düzgün bir aileleri bulunmaktadır. "Sıra insanlara geldi, bunların işe yaramayanları yani iş bulamayan ve bulamayacak olanları da doğaya bırakılıyor artık" (Yücel, 2008: 97). Yılkı adamları olarak adlandırılan bu kişilerin çoğu nikâh olmadan bir birliktelik yaşamakta, bu nedenle çocukların varlığı devlet tarafından bilinmemektedir. "Çokları eşleri ile nikâhsız yaşıyor, çocukları kütükte yazılı değil, yönetimin gözünde bu ülkenin yılanları ve kurbağaları neyse, yılkı adamları da o" (Yücel, 2008: 99). Ülkede yer alan tüm kurumlar özelleştirildiği için bu yoksul aile çocukları eğitim hakkından da yararlanamamaktadır. Biraz durumu olan yani iş bulup hayatta kalmayı başaran aileler çocuklarına okuma yazmayı kendileri öğretmektedir.

"Oysa çok iyi bilindiği gibi, bugün ülkemizde okuryazar oranı yirminci yüzyılın ortalarındakinden daha düşük, neredeyse yarısıdır. Neden dersiniz, bugün Türkiye'de

ilkokulda bir çocuk okutmak bile yurttaşların birçoğu için olanaksız bir şey, iyi bir işçinin kazancının iki buçuk katı kazanç gerektiriyor, çünkü tüm okullar özel, özel okulların patronları da tüm patronlar gibi en az çaba ile en çok parayı kazanmak istiyorlar. İşçi çocuğunun karnını iyi kötü doyurabiliyorsa da okula yollayamıyor onu. Duymuşsunuzdur kuşkusuz, kimi kendi aralarında örgütlenmişler, çocukları okul dışında eğitmeye çalışıyorlar, okuma yazma, toplama çıkarma öğretiyorlar onlara” (Yücel, 2008: 169).

Can Tezcan'ın avukatlık bürosunda kadın olarak tek çalışan İnci adlı bir kızdır. İnci her sorunun yanıtını bilen ve istenenleri duralamadan yerine getiren, mavi gözlü, güzel yüzlü biri olarak nitelendirilmektedir. Bu betimleme ile toplumun kadından beklentileri de dile getirilmektedir.

Can Tezcan yargının özelleştirilmesi fikrini paylaşmak için Küre gazetesinde yazar olan arkadaşı Cüneyt Ender'in yanına gider. Onunla geçmişte yaşadıklarından bahsetmeye başlar. Bir ara “...Amerika Birleşik Devleti konsolosunun, başında dalga omuzlarına inen kıvılcık pembe peruk, üzerinde kolsuz bir pembe bluz, kısacık bir pembe etek ve ayaklarında hem yüksek hem incecik toplanan pabuçlarla polisler doğru koşmasını” üst üste üç kez anlatıp gülerler (Yücel, 2008: 48). İki karakter düşmanlarını kadına benzetmekte ve aşağılamaktadırlar. Bu düşünce kadına olan bakış açıları ile de bilgi vermektedir.

3.4. Kontrol Mekanizmaları

Distopyalarda toplum farklı kontrol mekanizmalarının etkisi altındadır. Aynı zamanda toplum bu kontrol mekanizmaları nedeniyle kimliğini yitirmiş bireylerden oluşmaktadır. Toplumdaki otorite her an her yerde bulunmakta ve varlığını hissettirmektedir. “Distopyalarda ütopyalardaki gibi düzeni sağlayan mekanizmalardan söz edilir fakat bu mekanizmalar ütopyalardaki gibi eşitliği ve adaleti sağlamaya hizmet etmezler, insanları bir tür köleye dönüştürürler” (Bingöl, 2019: 223). Can Tezcan, özellikle yargı alanında yaşanan adaletsizliklere bir son vermek için yargının özelleştirilmesi için mücadele eder. Başbakan Mevlüt Doğan ise kendisi ile anlaştıkları dakika bu fikre olumlu bakacaktır. İsteklerinden biri yargının özelleşmesi durumunda kendi hizmetinde olan yargıçların yerlerinin değiştirilmemesidir. Can Tezcan'dan özellikle bazı şehirlerin yargıçlarının kesinlikle değiştirilmemesini ister. “Özel bir çaba harcaman da gerekmez: önem verdiğimiz davaların hepsi bize candan bağlı yargıçların ellerinde, onları görevde bırakman yeter” (Yücel, 2008: 112). Bir diğer şartı ise kendisine Temel Diker gökdelenlerinden iki büyük daire ve bir milyon dolar verilmesidir. “Bir de (...) bir de şu senin dostunun Maçka'da ki yeni gökdelenlerinden birinde partim tarafından kullanılacak, ama tapuları eşimin kız kardeşinin üzerine çıkarılacak iki

büyük daire istiyorum. (...) Bir de, genel partim için, ama senetsiz sepetsiz, bir milyon dolar isterim” (Yücel, 2008: 113).

Can Tezcan ve Başbakan Mevlüt Doğan tüm konularda anlaşılır ve yargının özelleştirilmesine izin verilir. Fakat anlaşmadan sonra Can Tezcan kendisine bir örneği verilen anlaşma maddelerinin yazılı olduğu kâğıdın boş olduğunu ve kandırıldığını fark eder. Aralarında yapılan anlaşmaya dair herhangi bir belgesi olmayan Can Tezcan’a başbakanın yaptırımları devam eder. Kendisine bir liste gönderir ve belirttiği kişilerin görevlerine devam etmesini ister.

“Sana son bir önerim olacak. Bunu da geri çevirecek olursan, ikimizde dilediğimiz yapmakta özgür olacağız. (...) Önerim şu: belli yerlerinde görevlerinde bırakılmasını istediğim elli altmış yargıcın adlarını vereceğim sana, onları yerlerinde bırakacaksın. (...) Bu arada bir de küçük armağanımız olacak, anlaştığımız dakikada, senin Koç’un ipini de koyuvereceğiz, şimdi oldu mu?” (Yücel, 2008: 247-248).

Can Tezcan, Başbakan Mevlüt Doğan ne kadar zorbaca konuşursa konuşsun onun isteklerine boyun eğmez ve isteklerini yerine getiremeyeceğini belirtir. Başbakan ile yaşadığı bu anlaşmazlık durumunun akşamında kapısına gelen polisler ile sarsılır. Evine gelen Rıza Koç adlı arkadaşı ile oturmaktadır. Bir kaçağı evinde sakladığı ihbarı alınmıştır. Polisler arkadaşı Rıza Koç’u götürürler. Ertesi gün tüm gazetelerde aynı elden çıkmış gibi Can Tezcan’ın bir kaçağı evinde sakladığı haberi yapılır. Yargının özelleştirilmesi sürecinde sürekli ekranlarda görülen ve bir dahi olarak fikri alınan Can Tezcan bir anda suçlu durumuna düşürülür ve TTHO’da yer alan konumundan olur.

Ülkede yönetime karşı olan kişiler herhangi bir suçu olmasa da en ufak bir şey bahane edilerek yıllarca içeride tutulabilmekte ve tüm mallarına el konulmaktadır. Rıza Koç ve Varol Korkmaz da bu duruma örnektir. Rıza Koç, insanları aydınlatmak için mücadele vermekte ve kendi imkânları ile kitap bastırıp dağıtmaktadır. Varol Korkmaz ise mallarına el konulan aylardır hapisshanede yatmakta fakat neden yattığını dahi bilmemektedir.

“Nasıl olsa, el koymuşlar adamları her şeyine, ne olduğu, nereden kaynaklandığı bilinmeyen bir açık gerekçesiyle, banka, fabrika, ev, çiftlik, araba, her şeylerini almışlar ellerinden. Arabalarına kendileri biniyor, köşklerinde kendileri oturuyor, şaraplarını kendileri içiyor, bankalarından da dostlarına bol bol kredi veriyorlar. Bir de yasa çıkarsınlar, şu tarihten başlamak üzere, bu adamların nesi var, nesi yoksa, hepsi bizim olmuştur desinler” (Yücel, 2008:16).

Hikmet öğretmenin yaşadıkları da denetim mekanizmasının ne derece zalim olabileceğini göstermektedir. Yaptığı gökdelenler ile tanınan Temel Diker, öğretmen emeklisi Hikmet Bey'in arsasını almak ister. Annesi Nokta Hanım'ın Sarayburnu'na bir heykelini yapmaktır. Annesine ait bu anıtı en iyi görebileceği yer ise Cihangir'de bulunan bu arsadır. Bu arsayı satın alıp kendisinin de oturabileceği bir gökdelen yapmayı planlar. Fakat hayalleri uzun zaman yargı engeline ve Hikmet Bey'in inadına takılır. Hikmet Bey, arsasını satması karşılığında kendisine sunulan teklifleri reddeder. Bu arsanın ve evin ailesinden kalan tek hatıra olduğunu ve ölene kadar satmayı düşünmediğini dile getirir. Gökdelen yapmayı kendine vazgeçilmez bir hedef haline getiren Temel Diker, bu uğurda birçok tarihi yapının yıkılmasını sağlayıp bu küçük arsayı alamamış olmasından dolayı mutsuzdur. Biran evvel bu sorunun giderilmesi için sık sık avukatı Can Tezcan'ı ziyaret eder. Can Tezcan bu işin yargı ile çözülmesinden yanadır ve erteler. Temel Diker, başbakana bu konuyu dile getirir ve Hikmet Bey'in evi kamulaştırılır ve çıkması için bir bildiri kâğıdı gönderilir. Fakat Hikmet Bey evini boşaltmaz. Evi boşaltması için verilen süre bitinde sivil ve resmi kıyafetli kişiler gelip eşyalarını dışarı atmaya başlarlar. Duruma katlanamayan Hikmet baba adamlara ateş eder ve birini yaralar. İki saat sonra silahlı adamlar gelir ve Hikmet Bey'i öldürürler. Cenazesi tanınmaz bir hal alır.

“Bir dakika sonra, Hikmet babanın Hikmet baba olduğu kimyasal incelemeler sonunda kanıtlanabilirdi. Ne var ki polisin, yargının, belediyenin ve Temel Diker'in kimyasal çözümlenmelerle yitirilecek zamanı yoktu: sorun çevredeki hala yıkılmamış dört beş apartmanı bekleyen üç eski kapıcının tanıklığıyla çözümlendi. Gerisini kâğıt üzerinde küçük memurlar, alan üzerinde de Diker AŞ'nin dev makineleri çözümlendi: 5 Eylül 2075 akşamı, ev de, bahçe de dümdüz bir alana dönmüştü ve öteki alanların tersine, buram buram toprak kokuyordu” (Yücel, 2008: 206).

Kurguda toplumun özgürlüğü belli sınırlar içerisinde kalmaktadır. Sürekli konulan yasaklar halk kendileri için belirlenen sınırlardan öteye geçememektedir. Ülke içerisinde farklı bir şehre gitmek ya da devletin yasak olarak belirlediği mekânlara girmek mümkün değildir. Konulan yasaklar ile bireyler kendi toplumunu dahi tanımamaktadır.

“Yasak üstüne yasak konuyor her şeye, yasak takımları bile kurmuşlar, her yere giremiyorsun. Uçak kullanma belgen yoksa yalnızca Tunceli'de, Bitlis'te, Sivas'ta değil Bursa'da, Balıkesir'de İzmir'de bile senin benim gibi insanların canları istedi mi kent dışına çıkmalarına izin vermiyorlar kolay kolay, kimi yerlere girmek kesinlikle yasak. Kentler arası karayollarının tarihe karışmış olması da bayağı kolaylaştırıyor yasakçı özgürlük tutkunlarının işini, uçaktan baktığın zaman da aşağılarda kaynaşan yıldı adamlarını pek seçemiyorsun. Kısacası,

günümüzün bu yeni insanlarını kendi ortamlarında görmek hiç kolay değil, hem de, neresinden bakarsan bak, çok tehlikeli aralarına düştün mü kolay kolay geri gelemezsin” (Yücel, 2008: 99).

3.5. Adalet ve Hukuk

Distopik kurgularda eşitlik adalet gibi kavramlar bulunmamaktadır. Adalet sadece belli bir kesim için vardır. Bu kurgularda adalet haksızlıkları, toplumdaki sorunları ortadan kaldıran bir unsur olarak değil tam tersi adaletsizlik üreten bir merci olarak bulunmaktadır.

“Distopyalarda ütopyalarda tasarlanan düzen, eşitlik, adalet, birlik ve beraberlik, refah, umut gibi idealler yerini düzensizliğe, eşitsizliğe, yıkıma, umutsuzluğa ve çaresizliğe bırakır. Distopyalarda ütopyalardaki gibi düzeni sağlayan mekanizmalardan söz edilir fakat bu mekanizmalar ütopyalardaki gibi eşitliği ve adaleti sağlamaya hizmet etmezler, insanları bir tür köleye dönüştürürler” (Bingöl, 2019: 223).

Gökdelen romanında adalet sadece parası olan sınıfın sorunlarını gidermek için kullanılmaktadır. Roman, kurgusunda yer alan adaletsizlik, eşitsizlik gibi kavramlardan dolayı distopik bir kurgu olarak adlandırılmaktadır. Romanda suçsuzlukta bir suçtur. Öyle ki Can Tezcan’ın en yakın arkadaşlarından olan Varol Korkmaz suçunun ne olduğunu bilmeden aylardır tutukludur. Varol Korkmaz’ın mahkemesine katılan Can Tezcan arkadaşının suçunun ne olduğunu bu mahkemede de öğrenememesi onu çıldırtır. Mahkemede suçsuzluğun da bir suç olarak nitelendirildiğini söyler. “Hayır, sayın başkan, öyle bir şey söylemedim, çünkü şu son iki yılda suçsuzluğun da bir suç olduğunu öğrenmeye başladık” (Yücel, 2008: 17). Varol Korkmaz ve beraberinde tutuklanan kişilerin tüm mallarına el konulmuş ve bu kişilerin malları devlet himayesindeki kişiler tarafından istedikleri gibi kullanılmaktadır.

“Nasıl olsa, el koymuşlar adamların her şeyine, ne olduğu, nereden kaynaklandığı bilinmeyen bir açık gerekçesiyle, banka, fabrika, ev, çiftlik, araba her şeylerini almışlar ellerinden. Arabalarına kendileri biniyor, köşklerinde kendileri oturuyor, şaraplarını kendileri içiyor, bankalarından da dostlarına bol bol kredi veriyorlar. Bir de yasa çıkarsınlar, şu tarihten başlamak üzere, bu adamların nesi var, nesi yoksa hepsi bizim olmuştur desinler” (Yücel, 2008: 16).

Can Tezcan, arkadaşını kurtarabilmek uğruna her yolu dener fakat başaramaz. Mahkemeden çıktıktan sonra eskiden yargı düzeninin nasıl olduğuna dair bilgiler vermektedir. Eskiden birden öldürülen kişiler olmakta ve bu kişilerin kim tarafından öldürüldükleri kesinlikle

bulunmamaktadır. Şimdiki düzende ise aykırı düşünen kişilerin olmayan suçlamalar ile mal varlıklarına el konulmakta ve bu mallar devlet himayesinde kullanılmaktadır.

“Benim gençliğimde arkadaşlarımız herkesin gözü önünde öldürülür, ama suçlu hiçbir zaman bulunamazdı. En yakın arkadaşlarımdan Tufan’da böyle gitti. Gazeteler, bir adamın Tufan’a bir buçuk metreden ateş edişini gösteren fotoğrafı kaç gün üst üste birinci sayfadan yayımladılar, gene de bulunamadı adam, yargı da fotoğrafın tek başına kesin kanıt oluşturamayacağı kanısına vardı. Ama şimdi yaklaşım değişti, hükümete ters düşen kişilerin varını yoğunu ellerinden alıp kendilerini içeriye atıyorlar” (Yücel, 2008: 22).

Can Tezcan, arkadaşına yapılan haksızlığa bir son vermek hem de devletin yargı üzerindeki gücünü sonlandırmak için ortaya yargının özelleştirilmesi fikrini atar. Bunu da şu ifadeler ile destekler: “Hem de, biliyorsun, başımızdaki herifler bunca yıldır bu ulusun nesi varsa özelleştirdiler, maden, orman, ırmak, liman, fabrika, hastane, üniversite, ilkokul her şeyi, her şeyi sattılar haraç mezat, bir anaları kaldı satılmadık, sattılsa da ben bilmiyorum, kimsenin günahını almak istemem” (Yücel, 2008: 37).

Can Tezcan, satılmadık ne bir toprak parçası ne de bir kurum kalmayan ülkede yargının hala özelleşmemiş olmasını bir çelişki olarak görür. Yargının özelleşmesinin bile yaşadıkları süreçten daha iyi sonuçlar vereceğine inanarak bu fikri ortaya atar.

“Evet, aykırılığından! Biliyorsun, geçen yüzyılın sonlarından beri her şey özelleştirildi bu ülkede, özellikle yabancılara, yabancı alıcı çıkmayınca da yerli kodamanlara, yani onların taşeronlarına satıldı, dağlar, taşlar, ırmaklar, denizler, limanlar, havaalanları, gemiler, uçaklar, trenler, yollar, köprüler, fabrikalar, çöpler, okullar, üniversiteler, stadyumlar... Öyleyse her şey özel kurumların elindeyse, yargı neden özelleştirilmesin ki? Evet, neden özelleştirilmesin? Yargının neyi eksik? Yüksek sesle soracağım bu soruyu. Baş gerekçem de düzenin tutarlılığı olacak!” (Yücel, 2008: 44).

Yasalar belli sınıfın menfaatleri için akşamdan sabaha kadar değiştirilebilir bir hal almıştır. Böyle bir ortamda kimse kendini güvende hissetmemektedir. Çünkü bir insanı suçlamak ve tüm mallarına el koymak sıradan bir durum halini almıştır. Kişilere özel mahkemeler kurulmakta, istedikleri sonuç alınana kadar yargıçlar değiştirilmektedir. Zira ülkede çoğu yargıç devlete hizmet etmekte ve davalar istenen şekilde sonuçlanmaktadır.

“Bir ülkede sabah akşam yeni yasar çıkarılıyorsa, yargı ve yönetim çoktan özelleştirilmiş demektir, dedi. Bizdeki durum da bu: her özel durum için özel yasa çıkarılmakta, hem de kaç yıldır. Kaç yıldır, yöneticiler ya da adamları ne istiyorlarsa o oldun, yüzde yüz o yapılsın,

yargıcın, yöneticinin yorumlama hakkı kalmasın diye” (Yücel, 2008: 51). “Bir ülkede durmamacasına yeni yasa çıkarılıyorsa, altı ay önce çıkarılmış bir yasanın yerine altı ay sonra tam karştı getiriliyorsa, yargı kararlarının yönetimin istediği biçimde olması için ikide bir özel mahkemeler kurulup özel yargıçlar atanıyorsa, o ülkede sadece yargı değil, hiçbir şey güvende değil demektir, dedi. Yasaları çıkaranların kendileri bile güvende değil demektir” (Yücel, 2008: 52).

Sadece yargı kurumları değil polisler dahi sadece gökdelenlerde yaşayan varlıklı sınıfı korumak için vardır. Rıza Koç, toplumda yer alan adaletsizlik durumunu şu ifadeler ile dile getirmektedir:

“gecenin bu geç saatlerinde tek polis göremezsın sokaklarda. (...) Polisler yalnız sırtı kalın kenterleri korur, sırtı kalın kenterler de bu saatte sokaklarda dolaşmaz: ortalıkta kenter yoksa polis de yoktur. (...) çünkü sırtı kalın kenterler mekikleriyle yukarılarda dolaşırlar; indikleri zaman da yüksek yerlere, gökdelen tepelerine iner, gökdelenlerin tepesindeki barlarda eğlenirler. Gül Tezcan koltuğuna oturmuş, onları izlemekteydi. Hepsi gökdelenlerde oturmuyor, hepsinin de özel uçağı yok, dedi. Ama her kenterin kurşungeçirmez bir arabası vardır dedi, Rıza Koç” (Yücel, 2008: 233).

Özellikle gece sokağa çıkma gereği duyan kişilerin ise sokakta bulunma nedeni farklıdır. Bunlar, yasadışı işler yapmaktadır. Genelde kirli işler peşinde koşan, soygun yapan, adam öldüren ya da kadın pazarlayan kişilerdir. Belli sınıfı koruma görevini yerine getiren adalet, fakir insanları korumamaktadır. Özellikle fuhuş on bir yaşına kadar düşmüştür. Fuhuş için kullanılan bu çocuklar kısa zaman içerisinde sistemin kullanıp attığı bir yılki adamına dönüşmekte ve çaresiz doğada bulduklarını yiyerek yaşamaya çalışmaktadır.

“(…) kentte kalmayı sürdürüp geceleri dolaşanlardır bunlar, her türlü kirli işi yaparlar, adam öldürürler, ama başlıca işleri kadın ve oğlan pazarlamaktır, adamlar arabalarını yavaşlatır, sonra gözlerine kestirdikleri kadın ya da oğlan konusunda patronla pazarlığa girer, oğlanı ya da kadını alıp giderler. Kadın dediysen sözün gelişi, ortalama yaş on ikilere, on birlere kadar inmiş görünüyor. Bu da korkunç bir şey: kısa sürede posası çıkar çocukların, sonra da yılki adamlarına katılırlar” (Yücel, 2008: 234).

Yargının özelleştirilmesi için verilen mücadele kazanılır ve yargı özelleştirilir fakat bu durumda da değişen bir şey olmaz. Yargı güçlülerin sorunlarını daha hızlı çözen bir merci halini alır. Romanda adalet “güçlülerin ayrıcalığı” olarak ifade edilir (Yücel, 2008: 255). Can Tezcan, olaylara daha geniş bir pencereden bakmaya başlar. Yargının ne kadar pahalı olduğunu bile bugüne kadar fark etmemiştir. Yardımcısı Sabri Serin ile yargının pahalı olması

konusunu konuştukları bir gün Sabri Serin: “yargının artık kodamanlar, yani en büyükler, en zenginler arasındaki anlaşmazlıkları çözmekle yoğunlaşması istendiği, büyük uzlaşmazlıkları çözenin ücreti de yüksek olduğu için. Biz şu son yıllarda neden böylesine çok kazandık ki?” (Yücel, 2008: 165). Son yıllarda yargı o derece pahalı bir hal alır ki parası olmayan hakkını aramak için mahkemeye gelmek yerine kendince yöntemler ile sorunlarını çözmeye çalışır.

“Yüzyıl başındaki öngörülerin tersine, ülke nüfusu hızla azalmaya başladı, yargı gittikçe pahalılaşırken, insanların geliri hızla düştü; bu yüzden, sıradan insanlar sorunlarını başka yollardan çözmeyi yeğler oldular. Hangi yollardan? Size anlatmıştım, efendim: yasadışı yollardan. Evet, anlatmıştın. Bu durumda, yargı olarak bizim işimiz azalıyor, azalınca da...” (Yücel, 2008: 166).

3.6. Yılkı Adamları

Teknolojinin engel olunamaz bir şekilde gelişmeye devam ettiği kurguda her alanda makineler bulunmaktadır. Makineler geliştikçe hem insana olan ihtiyaç azalmakta hem de bu makineleri kullanabilecek yeterliliğe sahip olmak gerekmektedir. Ülkede tüm kurumlar özelleşmiş durumdadır. Eğitim de bunlar arasında yer almaktadır. İşçi olarak çalışan kişilerin çocuğunu okula göndermesi aldığı ücret ile mümkün değildir. Okula gidemeyen bu çocuklara okuma ve yazmayı kendi aileleri öğretmekte bu çocuklar ileri bir eğitim alamamaktadır. Bu nedenle iş bulmaları da mümkün olmamaktadır. “Her işe uygun makineler aramadığınız kadar, bu yüzden adam gereksinimi her geçen gün biraz daha azalıyor. Makineler geliştikçe, tepelerinde fazla adam istemez oldular; öte yandan, bu çok gelişmiş makinelere göre adam bulmak her geçen gün zorlaşıyor, öyle söylüyorlar” (Yücel, 2008: 170). Sıradan bir temizlik makinesini kullanmak bile bilgi gerektirmektedir. “en sıradan temizlik aygıtı belli bir bilgi birikimi gerektiriyor, en sıradan işi yaparken bile birkaç elektronik aygıt kullanmak gerekiyor. Kapıcısından çaycısına, bizim kuruluştta çalışan emekçilerin hepsinin yüksek okul diploması var” (Yücel, 2008: 170).

“Oysa çok iyi bilindiği gibi, bugün ülkemizde okuryazar oranı yirminci yüzyılın ortalarındakinden daha düşük, neredeyse yarıdır. Neden dersiniz, bugün Türkiye’de ilkokulda bir çocuk okutmak bile yurttaşların birçoğu için olanaksız bir şey, iyi bir işçinin kazancının iki buçuk katı kazanç gerektiriyor, çünkü tüm okullar özel, özel okulların patronları da tüm patronlar gibi en az çaba ile en çok parayı kazanmak istiyorlar. İşçi çocuğunun karnını iyi kötü doyurabiliyorsa da okula yollayamıyor onu. Duymuşsunuzdur kuşkusuz, kimi kendi aralarında örgütlenmişler, çocukları okul dışında eğitmeye çalışıyorlar, okuma yazma, toplama çıkarma öğretiyorlar onlara” (Yücel, 2008: 169).

Can Tezcan'ın arkadaşı Rıza Koç ziyarete geldiği bir gün onlara yıldı adamlarından bahseder. İş bulamayan, çalışmayan bu kişilerin sistem tarafından dışarı itildiğini anlatır. Daha önce bu insanları duymamış olan Can ve Gül şaşırır ve onun şaka yaptığını düşünürler. Rıza Koç, onların bu insanlardan habersiz olmalarının nedenini gökdelenlerde yaşamalarına bağlar. Çünkü halk ile herhangi bir bağ kurmamakta ve bir yere gidecekleri zaman da mekik kullanmaktadırlar.

“Anlatmaya çalışmıyorum, anlatıyorum dedi. Olayın kitabı da yazdım. Ama siz sokaklarda yaya dolaşmadığınız için görmediniz. Bir daha gelecek olursam, yani gene gelmeyi başarabilirsem, getiririm. Diyeceğim, söylediğim gerçek: insanlar gözlerden uzak yerlere, dağlara, tepelere çekilmek zorunda kalıyor nicedir. Yaşlı, genç, kadın, erkek, çocuk sürülerle, evet sürülerle, yalınayak, yarı çıplak, pislik içinde, tarihöncesinden kalma hayaletler gibi dolaşıp duruyorlar öyle. Solucan, kurbağa, sıçan, çekirge, ot, kabuk, yosun, daha ne bileyim ne bulurlarsa yiyor, bir karga ölüsü için birbirlerine saldırıyorlar. Çiftliklere yaklaşmaları bile yasak, buraları insan azmanları ellerinde makineli tüfeklerle bekliyor; öldürdükleri de ölüden sayılmıyor, tıpkı dirilerinin diriden sayılmadığı gibi” (Yücel, 2008: 96).

Gül Tezcan duydukları karşısında şaşırır ve yıldı adamları yanında çocukların neden bulunduğunu, onların neden toplum dışına atıldığını merak eder. “Neden atacaklar? Nasıl olsa işe yaramayacaklarını, daha önemlisi de bunca aç insanın tokların yaşamını katlanılmaz duruma getireceğini bildikleri için, kentlerin görünümüne gölge düşürmemek için, sırtı kalın yurttaşlar her sabah sokağa çıktıklarında cesetlerle karşılaşmasınlar diye” (Yücel, 2008: 97).

Rıza Koç, işe yaramaz hale gelen hayvanların doğaya bırakılması gibi iş bulamayan, temel ihtiyaçlarını karşılayacak gücü olmayan bu insanların da dağlara, tepelere, ıssız bozkırlara sürüldüğünü anlatır. Sistem dışına atılan bu kişilerin şehrin sokaklarında bile yaşamalarına izin verilmemektedir.

“Bunlar yıldı adamları! Yıldı adamları sözünü duymadın mı hiç? Bir zamanlar atlar, eşekler, katırlar insanların yaşamının ayrılmaz bir parçasıyken, gün gelip iyice yaşlanıp da işe yaramaz olunca, kentlerden, köylerden uzaklara, dağlara, tepelere, ıssız bozkırlara sürülürmüş, onlar da birbirlerini bulup sürülerle dolaşırlarmış oradan oraya. Bugün atların ve eşeklerin kökü neredeyse tümünden kurudu. Sıra insanlara geldi, bunların işe yaramayanları, yani iş bulamayan ve bulamayacak olanları da doğaya bırakılıyor artık” (Yücel, 2008: 97).

Can Tezcan, başbakan ile yaptığı toplantıdan sonra yıldı adamlarının varlığını sorar. Bu haberin gerçek olup olmadığını, eğer bu haber gerçek ise devletin bu konuda nasıl çözümler

ürettiğini merak eder. Ülkenin ekonomi olarak zarar görmemesi için yıllık adamları gizlendiğinin doğru olduğunu öğrenir.

“O dediklerini duymakla da kalmadım, gözlerimle gördüm: dağda, taşta çakal sürüleri gibi dolaşıp duruyorlar. Oldukça eski bir olay bu, benim dönemimde başlamadı. Sayıları ne kadar sayın başkanım? İki buçuk, üç milyon, bilemedin dört. İnsanın tüylerini ürpertiyor. Yok canım, o kadar da değil Afrika’dakilerin sayıları daha fazla. Hatta orada sık sık kentlere indikleri ve ne bulurlarsa yağmaladıkları söyleniyor. Ama Türkiye’de kimse bundan söz etmiyor, sayın başkanım. Hiçbir gazete bunu yazmıyor, hiçbir televizyon göstermiyor. Evet, böyle bir anlaşma var, hem ulusal, hem de uluslar arası düzlemde, sessiz bir anlaşma: durumun açığa vurulması tehlikeli çünkü ekonomiyi altüst edebilir” (Yücel, 2008: 115).

Can Tezcan Başbakan Mevlüt Doğan’a yıllık adamları konusunda ne gibi bir çözüm düşündüklerini sorar. Mevlüt Doğan ise sorunun kendi dönemlerinde başlamadığını fakat topladıkları eski kıyafetleri onların yoğun buldukları yerlere bıraktıklarını, belediyenin çöpleri onların uğradıkları yerlere döktüğünü söyler. “Ancak bizim dönemimizde durumlarının biraz daha iyi olduğu söylenebilir, diye ekledi. Belediyelerimiz çöpleri onların sık uğradıkları yerlere boşaltıyor, eski giysileri toplatıp onların uğrak yerlerine bıraktıran belediyelerimiz bile var. Senin anlayacağın hiç ilgilenmiyor değiliz” (Yücel, 2008: 116).

Rıza Koç, betonlaşmanın beraberinde bazı sorunlar getirdiğini söyler. Her yükselen Temel Diker gökdeleni arkasında bir moloz dağı bırakarak ilerlemektedir. Temel Diker’in gökdelen aşkı yüzünden doğada oluşturduğu tahribat giderilecek nitelikte değildir. “Şunu al da iyice bak, dedi: Güzel Bergama’nın yakınlarında bir ormanın fotoğrafı, iki ay önce çekilmiş, ağaçların yüzde doksan beşi kuru, yapraksız, içinden çürümüş, yedi yaşında bir çocuk tekme vurdurdu mu yıkılıyor hepsi, yıkılmıyor bile, tuhaf bir toza dönüşüyor, bok sarısı bir toza” (Yücel, 2008: 98). Fakat doğanın tahrip edilmesinden tek suçlu Temel Diker değildir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte kurgudaki bireyler en az Temel Diker kadar doğaya zarar vermektedir. “Bugünün insanı her şeyden çok çöp üretiyor” (Yücel, 2008: 171).

Can Tezcan’ın yardımcısı Sabri Serin, artık göçlerin Batı yönünde değil Doğu’ya doğru yapıldığını söylemektedir. Doğada yaşanan tahribat ile temel ihtiyaçlarını dahi gideremeyen insanlar iş bulma umudunu dahi kaybederek temel ihtiyaçlarını karşılayabilme derdine düşmüştür. “Şimdi göç yönleri tersine döndü, efendim; yoksul insanlar artık Batı’ya değil, Doğu’ya Afganistan’a, Pakistan’a, Rusya’ya gidiyorlar. Öyle anlaşılıyor ki oralarda iş olmasa da ot bulmak daha kolay” (Yücel, 2008: 169). Ayrıca Sabri Serin diğer ülkelerin bu sorun

karşısında buldukları çözümlerden bahseder. Özellikle Güney Amerika'nın kimi yerlerinde bu sorun vahşi bir şekilde çözülmektedir.

“Amerika Birleşik Devletleri'nin doğal kaynakları bizimkilerden kat kat fazla; ancak orada bile gizliden gizliye birtakım işlemlere başlandığını, yani Vietnam'da, Irak'ta, İran'da, Suriye ve Libya'da yaptığını şimdi de kendi kıtasında yaptığı söyleniyor ama saydığım ülkelerdeki gibi açıktan açığa değil. (...) Nasıl yani? Nasıl olacak? En ufak bir suç işleyeni, örneğin bir ekmek çalmaya kalkanı dakikasınca linç ederek” (Yücel, 2008: 171).

Güçlü sınıf kendi hayatlarını tehlikeye sokabilecek, toplumda sorun çıkaracak her şeyden kurtulmak istemektedir. Her şeyi elinde bulunduran denetim mekanizması olayları istediği gibi çarpıtmakta ve duyulmasını tehlikeli bulunduğu şeyleri saklamaktadır. Bu da toplumu geri dönüşü olmayan bir karanlığa doğru sürüklemektedir. Gelişen teknoloji de yıkı adamlarının varlığından haberdar olmayı engellemektedir. İnsanlar gökdelenlerde yaşamakta, gidecekleri yerlere de mekikler yardımıyla gitmektedirler. Karayolunu kullanmayan bu kişiler kendi ülkelerinde hatta kendi şehirlerinde neler olduğunu bilmemektedirler.

3.7. Betonlaşma

İstanbul'u ikinci bir New York yapöak isteyen Temel Diker'in yaptığı gökdelenlerde tek tiplilik hâkimdir. Romanda Thomas More'un Ütopya adlı eserinde olduğu gibi binaların aynı boyda ve aynı biçimde yapılması amaçlanmaktadır. Bu şekilde kentte var olan düzensizliğe de bir son vermek amaçlanmaktadır.

“En azından yapılar konusunda, Thomas More'un Nusquama'sı gibi bir şey. Ya da onun yüzyılımıza uygun düşen bir biçimi: tüm gökdelenler birbirinin aynı olacak, aynı çizime göre, aynı yükseklikte, aynı genişlikte. Yalnızca renkleri ve numaraları değişik olacak. Bir de ortaklıkta ne ağaç, ne çiçek. Birbirinden uzaklıkları da aynı olacak. Her birinin yüksekliği beş yüz elli metre olduğuna göre de kent derlenip toparlanacak ister istemez, zaman ve yakıt tüketimi en aza inecek” (Yücel, 2008: 54).

Thomas More da görülen tek tiplilik sadece binalar ile sınırlı değildir. Toplumsal hayatta da tek tipleştirme amaçlanmakta ve kadın erkek tüm bireylerin aynı kıyafeti giymesi sağlanmıştır.

“Thomas More başkentinin evlerinin hep aynı biçimde ve çok uzun bir ev sanılacak kadar düzenli bir biçimde sıralamış olduğunu söylemiyordu yalnızca. Aynı zamanda kenter düzeni de muştuluyor ve insanların kadın ile erkeği, evli ve bekârı ayırt etmek koşuluyla hep aynı biçimde giydirdiyordu. Bugün, konutlar ve yollar hızla tek biçimliliğe yönelirken, kılıklarda tek

biçimliliğe gidiyor, üstelik kadın ve erkek, evli ve bekâr ayrımı da kalmadı artık, kalsa da kimsenin umurunda değil” (Yücel, 2008: 55).

Temel Diker için geçmiş yer almamakta sadece içinde yer aldığı zaman bulunmaktadır. Ayrıca farklı olan her şey kötü ve çirkin olarak adlandırılmıştır. Farklı olan her şeyi yok ederek kentteki karmaşaya son vermek ve tutarlı bir bütünlük oluşturmak istemektedir.

“ (...) artsüremlilikleri, yani tarihsel gelişimleri içinde görebildiğimiz kentler bulunduğunu ama İstanbul’un bu özelliğini çokta yitirdiğini, birkaç tarihsel kalıntı bir yana, son yüzyıl içinde açgözlü insanlarca altı üstüne getirilerek bir bayağılık, çirkinlik ve karmaşa çöplüğüne dönüştürüldüğünü, bu nedenle en doğru ve en kestirme çözümün onu eşsüremlilik içinde, yani bugünde, kendi içinde tutarlı bir kent olarak yeniden kurmak, yani bir baştan bir başa aynı nitelikte, aynı biçimde ve aynı boyutta yapılar, yollar ve sokaklarla, çağımızın yolları, sokakları ve yapılarıyla donatmak olduğunu anlattı” (Yücel, 2008: 124).

Yükselen gökdelenler ardında moloz dağları bırakarak ilerlemekte, doğaya yapılan tahribat geri dönüşü olmayan bir hal almaktadır. Betonlaşmanın bedelini yıllık adamları ödemekte, bu kişiler, şehirden uzak yerlerde hayatta kalma mücadelesi vermektedirler. “Şunu al da iyice bak, dedi: Güzel Bergama’nın yakınlarında bir ormanın fotoğrafı, iki ay önce çekilmiş, ağaçların yüzde doksan beşi kuru, yapraksız, içinden çürümüş, yedi yaşında bir çocuk tekme vurdu mu yıkılıveriyor hepsi, yıkılmıyor bile, tuhaf bir toza dönüşüyor, bok sarısı bir toza” (Yücel, 2008: 98).

Yaptığı gökdelenler ile tanınan Temel Diker, öğretmen emeklisi Hikmet Bey’in arsasını almak ister. Annesi Nokta Hanım’ın Sarayburnu’na bir heykelini yapmaktır. Annesine ait bu anıtı en iyi görebileceği yer ise Cihangir’de bulunan bu arsadır. Bu arsayı satın alıp kendisinin de oturabileceği bir gökdelen yapmayı planlamaktadır. Fakat hayalleri uzun zaman yargı engeline ve Hikmet Bey’in inadına takılır. Hikmet Bey, arsasını satması karşılığında kendisine sunulan teklifleri reddeder. Bu arsanın ve evin ailesinden kalan tek hatıra olduğunu ve ölene kadar satmayı düşünmediğini dile getirir. Gökdelen yapmayı kendine vazgeçilmez bir hedef haline getiren Temel Diker, bu uğurda birçok tarihi yapının yıkılmasını sağlayıp bu küçük arsayı alamamış olmasından dolayı mutsuzdur. Biran evvel bu sorunun giderilmesi için sık sık avukatı Can Tezcan’ı ziyaret eder. En sonunda Hikmet babanın ölümü ile hayalini kurduğu arsaya kavuşur ve hız kesmeden gökdelen yapımlarına devam eder. İstanbul’da her geçen gün birbirinin aynısı olan binalar yükselmektedir.

“Ancak, tüm İstanbul yeni biçimini ve yeni kimliğini üstlenmek Hikmet babanın öldürülüp evinin yerle bir edilmesini bekliyormuş gibi, en gözdeleleri başta olmak üzere, hiçbir semt, hiçbir

cadde, hiçbir sokak, hiçbir yapı Niyorklu'nun dört bir yana dağılarak ortalığı toza ve gürültüye boğan dev makineleri karşısında direnemez oldu. Önce bir zamanların çok görkemli ve çok pahalı yapıları kulakları sağır eden bir gümbürtü ve yoğun bir toz bulutu içinde anlamsız bir yığına düşüyor, sonra, önceden uygun yerlere yerleştirilmiş makineler ileriye fırlayarak iç içe geçmiş demir ve beton parçalarından oluşan bu yığına hızla kemirip yutmaya girişiyorlar. Bunların işlerini bitirmesiyle üçüncü bir dev makine dizisinin her türlü insan izinden arınmış olan alanı oymaya başlaması bir oluyordu" (Yücel, 2008: 208).

Kentin dört bir yanını inşaat sesleri sarar. Üç ay gibi kısa bir zaman içerisinde İstanbul binalardan tanınmaz bir hal alır. Temel Diker gökdelenlerinde oturabilmek için bireyler neyi var neyi yoksa satmaya razı olur. Fakat bin bir zahmet ile aldıkları gökdelen dairesini bir yıl sonra beğenmemeye başlar ve yenisine göz koyarlar. Gökdelen sevdası sadece İstanbul halkı ile sınırlı kalmamış gökdelen dairesi alabilmek için başka şehirlerden de gelenler olmuştur.

"İstanbullu kenterler (...) varlarını yoklarını gökdelen dairelerine yatırırken, Bursa'nın, İzmir'in, Ankara'nın Adana'nın, Kayseri'nin, Eskişehir'in, Manisa'nın kodamanları için İstanbul'da büyük bir gökdelen dairesi aldıktan sonra, her hafta sonu mekiğiyle kendi gökdeleninin damındaki alana inip. Hafta sonunu dönemin beğenisine uygun döşenmiş dairelerinde geçirmek ülküsel bir yaşam biçimi, bir zenginlik ve üstünlük göstergesi olup çıktı" (Yücel, 2008: 210).

Aralıksız devam eden gökdelen inşaatlarının yanı sıra aynı yükseklikte yollar, kaldırımlar insanların hayatlarını felç eder. İnsanlar yürürken dahi ilerleyip ilerleyemediğini anlayamaz bir hal alır. İnşaatların oluşturduğu toz yüzünden gökte kaybolan mekikler dahi olur.

"Öte yandan hemen her yerde aynı yükseklik, aynı genişlik, aynı yapılar ve aynı kaldırımlarla karşılaştıklarından, ne kadar yürürlerse yürüsünler, zırlı arabalarını ne kadar hızlı sürerlerse sürsünler, mekikleriyle ne kadar yükselirlerse yükselsinler, hep yerlerine sayıyorlarmış gibi bir duyguya kapılıyor, kolay kolay da bu duygudan sıyrılmıyorlardı. Bir inişten aşağıya inmek ya da bir yokuştan yukarıya çıkmak bir düş olup çıkmıştı neredeyse" (Yücel, 2008: 210-211).

Gökdelenler kötü olan her şeyi duvarlar ardında bırakan kalelerdir. Her geçen gün sayıları artarak yükselmeye devam eden bu binalarda oturanlar arasında dahi bir rekabet bulunmaktadır. Katlar yükseldikçe insanlar daha aşağı katta oturan kişileri aşağılamakta ve kendilerini onlardan üstün bir sınıf olarak görmektedir. Oluşturulan bu yeni kentte ağaca hiç yer verilmez. Gökdelenler 1980'li yıllardan itibaren ülkemizde yapılmaktadır. Yazar, zenginliğin sembolü olarak gösterilen aslında bir doğa talanı olan gökdelenler yoluyla

insanları uyarmaktadır. Ne zenginliğin ne de doğru bir kentleşmenin doğayı talan ederek, tarihi binaları yıkarak ya da göklerde oturarak olmayacağı konusunda insanları uyarmaktadır.

Sonuç

İlk basımı 2006 yılında Can Yayınlarından yapılan Gökdelen romanı distopya bağlamında incelenmiş, içerisinde birçok distopik kurgu barındırdığı görülmüştür. Romanda aile kavramı vardır fakat annelik kavramının önemine dair bilgi yer almamaktadır. Eserde tek tiplilik görülmektedir. Bu tek tiplilik binalarda, yollarda, kaldırımlarda, bireylerin kullandığı ulaşım araçlarında dahi görülen bir unsurdur. Romanda teknolojinin gelişmiş olduğu görülmektedir. Gelişen bu teknoloji ile bireylerin köle haline getirilmesi daha kolay bir hal almıştır. Roman karakterlerinin çoğu evden hiç çıkmadan her işini bilgisayardan halletmektedir. Özgürlük, adalet, eşitlik gibi kavramlar eserde bulunmamaktadır. Adalet genelde güçlülere korumak, onların isteklerini yerine getirmek için kurulmuş gibidir. Romanda sınıflar arasında uçurumlar bulunmaktadır. Bir taraf gökdelenlerde oturmakta, mekikleri ile istedikleri ülkeye gidebilmekte, polis tarafından korunmaktadır. Diğer tarafta ise temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayan ve doğada buldukları ile karnını doyurmaya çalışan insanlar yer almaktadır.

Eser, kitle iletişim araçlarının birey üzerindeki etkisine vurgu yapmaktadır. Halka kabul ettirilmek istenen unsurlarda medya kullanılmaktadır. Kurguda toplumun özgürlüğü belli sınırlar içerisinde kalmaktadır. Sürekli konulan yasaklar halk kendileri için belirlenen sınırlardan öteye geçememektedir. Ülke içerisinde farklı bir şehre gitmek ya da devletin yasak olarak belirlediği mekânlara girmek mümkün değildir. Konulan yasaklar ile bireyler kendi toplumunu dahi tanımamaktadır.

2073 yılında tarihe dair her şey yok edilmiştir. Distopik kurgularda geçmiş sevilmez ve ona dair her şey yok edilir. Romanda Temel Diker'in gökdelen yapma uğruna tarihi değerlerin tamamını yıktığı görülmektedir. Geçmişin izlerini silme amacıyla sokak adlarının yerine numaralar verilmiştir. Şehir tam da distopik kurguların istediği gibi ruhsuz, soğuk, mutsuz bir hale getirilir. Bu çağda en korkulan şeyin haslıklar olduğu görülür. Bu nedenle durumu olan herkes gökdelenlerde yaşamak istemektedir. Gökdelenlerin sürekli ilaçlanması, topraktan yüksekte olması da bunda etkilidir. Yapılan gökdelenler yoluyla varlıklı ve yoksul insanların arasına aşılmaz duvarlar konmuştur fakat bu duvarların aşılmaz olmadığı roman sonunda görülmüştür. Distopik kurgular, ele aldıkları konular ile okuru sarsmak, yaşadığı süreçteki toplumsal sorunların farkına varmasını sağlamak istemektedir. Okuru kucağında bir sürü soru ile baş başa bırakan distopik kurgular, okurun kendi toplumsal sorunlarına bakmasını sağlamaktadır. Kurguda mekân olarak seçilen İstanbul, sınıflar arasında uçurumların yer

aldığı görülür. Aynı şehirde farklı dünyalarda yaşayan insanlar görülmektedir. Gideceği yere karaya ayak basmadan mekikler ile giden zengin sınıfın gökdelenlerde yaşayıp diğer insanlarla hiçbir bağ kurmadığı bir mekândır İstanbul. Bu sınıfın dışında kalan yitkili adamları ise yaşamını doğadan buldukları ile sağlamaya çalışmaktadır. Yazar romanda tanıdık ifadeler kullandığı için daha gerçeğe yakındır. Distopyalarda görülen gizemli durumlar, karanlık bir atmosfer romanda yer almamakta, zaman açısından çok ileri bir tarih verilmemektedir. Yazar, ne zenginliğin ne de doğru bir kentleşmenin doğayı talan ederek, tarihi binaları yıkarak ya da göklerde oturarak olmayacağı konusunda insanları uyarmaktadır.

KAYNAKÇA

Ahıska, Meltem (2002). Bilginin Araçsallaşması ve Gündelik Hayatın Bilgisi, Bilgi Toplumuna Geçiş, Sorunsallar/Yorumlar/Eleştiriler ve Tartışmalar, (Der. İlhan Tekeli, Süleyman Çetin Özoğlu, Bahettin Akşit vd.), Ankara: Tubitak Yayınları, No:3.

Akkoyun, Tülay (2016). Ütopya / Distopya Batı ve Türk Romanlarından Örneklerle Bir Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışması, Ankara: Kurgu Kültür Merkezi Yayınları.

Althusser, Louis (1991). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, (Çev. Yusuf Alp-Mahmut Özışık), İstanbul: İletişim Yayınları.

Bingöl, Ulaş (2019). Modernizmden Postmodernizme Eleştiri Terimleri Sözlüğü 1, İstanbul: AK Yayınevi.

Cevizci, A. (2013). Ütopya Felsefe Sözlüğü, 8. Basım, İstanbul: Paradigma Yayınları.

Claeys, Gregory (2011). Ütopya Edebiyatı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Gardin, Michael, Tilley, Helen, Prakash, Gyan (2020). Ütopya Distopya Tarihsel Olasılığın Koşulları, (Çev. Esmâ Kartal, Cem Kayalığıl, Helen Tilley), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kumar, Krishan (2005). Ütopyacılık, (Çev. Ali Somel), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, s. 7.

Kumar, K. (2006). Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşı Ütopya, (Çev. Ali Galip), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.

Levitas, Ruth (1990). The Concept of Utopia, Great Britain: Syracuse University Press, s. 11.

More, Thomas (2009). Ütopya, (Çev. Çiğdem Dürüşken), Ankara: Kalbacı Yayınevi.

Orwell, George (2021). 1984, (Çev. Şerif Özüdoğru), İstanbul: Anonim Yayıncılık.

Omay, M. (2009). Ütopya Üzerine Genel Bir İnceleme, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi.

Robins, Kevin (1999), İmaj: Görmenin Kültür ve Politikası, (Çev. Nurçay Türkoğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sağlam, Halil (2022). Distopik Romanlarda Kaygı, İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.

Usta, Sadık (2022). Türk Ütopyaları Osmanlı'dan Cumhuriyet Dönemine Özgürlüğü Düşlemek, İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Urgan, Mina (1984). Edebiyatta Ütopya Kavramı ve Thomas More, İstanbul: Adam Yayınları.

Urgan, M. (2016). More'dan Sonra Yazılan Ütopyalar, Ütopya, 22. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ülger, Gürdal (2018). Distopya Hayal ile Gerçek Arasında, İstanbul: Aya Kitap Yayınları.

Winner, Longdon (2004). "Technologies as Forms Life", Readings in the Philosophy of Technology, Ed. David M. Kaplan, USA: Rowman- Littlefield.

Yalçınkaya, Ayhan (2004). Eğer'den Međer'e Ütopya Karşısında Türk Romanı, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Yücel, Tahsin (2008). Gökdelen, İstanbul: Can Sanat Yayınları.

<https://www.hurriyet.com.tr/egitim/iklim-degisikliginin-olusturdugu-kaygi-ekofobi-41874186>